

de Heeriaan

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph

1

JAARGANG 49
VOORJAAR 2020

IN DIT NUMMER

- Een congregatie in vogelvlucht
- Een terracotta Mariabeeld
- Vertrek directeur Sint Jozefoord

Het mysterie
van de verdwenen
plaquette

Vanuit de gemeenschap van de Congregatie heeft ieder van ons een zendingsofdracht binnen het Rijk Gods.

Onze bijzondere werken zijn: zorg voor zieken, bejaarden en gehandicapten, met speciale aandacht voor de doven en slechthorenden.

Constitutiën nr. 46

Deze ofdracht willen wij verwezenlijken zowel binnen de gemeenschap als in Kerk en wereld, met bijzondere aandacht voor de armen.

Constitutiën nr. 47

1

JAARGANG 49
VOORJAAR 2020

4 Voorwoord

Indonesië/Timor Leste

5 Kenalan Zuster Bernadette

8 Dat is niet mijn pakkie-an; jij bent de pisang!

12 Iconen door Zuster Augusta de Groot

De apostelen Petrus en Paulus

14 Column door Zuster Tine Vink

Mijmeringen

Vroeger – Nu

16 Algemene Oversten – Elise van der Westen

22 Een terracotta Mariabeeld

26 200 jaar Congregatie DMJ

27 Het mysterie van de verdwenen plaquette

30 Verhaal door Zuster Lisette Swanenberg

Een congregatie in vogelvlucht

Actualiteiten

34 De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch – deel 5

38 Vertrek directeur Sint Jozefoord

42 Vrouwen DMJ – Ingeborg van den Hoven-Vogelpoel

In Memoriam

44 Marie Louise van Daele

50 Zuster Marie Bernadette

54 Zuster Adolphine

Gedicht

53 Lentebloesem

58 Vrouwen bij het graf

59 Colofon

Voorwoord

“We zijn er bijna, we zijn er bijna, maar nog niet hélemaal (...)”

Het is bijna zover, over een paar maanden bestaat de Congregatie DMJ 200 jaar.

In hun stoutste dromen hadden Pastoor Heeren en Anna Catharina van Hees dit niet kunnen bedenken.

In die twee eeuwen is de wereld totaal veranderd. Soms ten goede, soms wat minder ten goede. Er zijn oorlogen geweest, wereldwijd. En nu hebben we met z'n allen te maken met het wereldwijd verspreide coronavirus. Een onzichtbare, maar bijzondere aanwezige tegenstander.

Het bijzondere is dat de Congregatie altijd overeind heeft weten te blijven, ondanks tegenslagen en dankzij sterke vrouwen! En bovendien zijn de zusters meegegroeid met de wereld, wat van invloed is op hun denken, spiritualiteit en liefdewerken.

In dit nummer lopen we vooruit op het feest op 7 juli. We starten zoals u gewend

bent met items uit Indonesië, daar ligt immers de nabije toekomst. Zuster Augusta neemt u weer aan de hand om langs een icoon te lopen. En Zuster Veronie vervolgt haar reeks over de Algemene Oversten die de congregatie heeft gekend. Ton Vogel legt met twee artikelen weer een stuk geschiedenis van de congregatie bloot en bovendien kunnen we van zijn hand verder lezen over de Kapucijnen. Zuster Lisette en Zuster Tine zetten u met hun verhalen weer aan het denken en Ingeborg van de Hoven-Vogelpoel stelt zich aan u voor. We blikken vooruit en terug. En we eindigen met de in memoriams van Zuster Marie Bernadette Romeijnders, Marie Louise van Daele en Zuster Adolphine van Asseldonk.

Moge de zomer van 2020 u en ons veilig en gezond houden.

Brigitte Lutters (redactie Heeriaan)

KENALAN (Een bekende)

Elk kwartaal een kennismaking met één van onze Indonesische Zusters, deze keer:

Zuster Bernadette

EEN KENNISMAKING

Ik ben bij de Congregatie van de Dochters van Maria en Joseph ingetreden bij toeval. Eigenlijk wilde ik lid worden van de ongeschoeide Karmelietessen, een contemplatieve zusterorde te Lembang. De Heer heeft mij geraakt via Zuster M. Ludovika, een *Dominicanes* uit Nederland, die ons met veel geduld en op een aantrekkelijke wijze Engels leerde. Zij had aandacht voor mensen, praatte weinig, maar was wel lief. Ik begon na te denken over mijn verdere leven vlak vóór het eindexamen van het schooljaar. Ik was zeer onder de indruk van Zuster Ludovika. Het feit dat zij naar Indonesia was gekomen vanuit Holland, een welvarend land, rijk aan melk, honing en kaas en met een koud klimaat, om hier haar leven aan ons te wijden. Toen beloofde ik de Heer naar het klooster te gaan als ik zou slagen voor mijn eindexamen. Ik slaagde, maar mijn ouders waren tegen en gaven mij geen toestemming. Iedere keer als ik in een examenjaar zat, zowel op de middelbare school als op de universiteit groeide mijn verlangen om naar het klooster te gaan zeer sterk. Maar iedere keer weer waren het mijn ouders die mij tegenhielden. Daarna begon ik les te geven op de broederschool in Purwokerto en later op de SMP (lager middelbaar onderwijs) Tarakanita in Magelang.

BIODATA (PERSONALIA)

Zuster Bernadette, geboren als Liem Song Liang op 01 januari 1945 in Purwokerto, een plaats op (Midden) Java. De nu 75-jarige Zuster Bernadette deed haar eeuwige geloften op 30 mei 1977.

Zuster Bernadette is de oudste zuster in Indonesië en zij is twee jaar jonger dan de jongste zuster in Nederland (Zuster Lidwina).

Pas één jaar na het overlijden van mijn vader gaf mijn moeder mij toestemming om naar het klooster te gaan. Mijn vader was er altijd faliekant tegen. Maar juist na de toestemming werd ik bang en onzeker. Ik was bang dat na enkele jaren in het klooster ik het niet kon volhouden. Toch besloot ik om in te treden. Eerst koos ik voor het contemplatieve kloosterleven te Lembang, maar de parochie pastoor verbood het mij vanwege mijn fragiele gezondheid. Intussen had ik al zes jaar contact met de zusters Karmelietessen te Lembang. De pastoor nam mij mee met bezoeken aan zuster kloosters in het bisdom Purwokerto. Toen wij in Wonosobo kwamen kon ik niet verder meegaan omdat ik te veel last had van het reizen.

‘Dit is de plaats waar ik veel Godservaringen beleef, verborgen talenten vind en aan de begeleiding en opvoeding van kinderen kan bijdragen.’

Het was toen dat ik eindelijk besloot bij de Congregatie van de Dochters van Maria en Joseph in te treden, het eerste klooster dat wij bezochten in het bisdom van Purwokerto.

Ik dacht dat ik een verkeerd besluit had genomen omdat het onderwijs aan dove kinderen totaal anders was dan het soort onderwijs waar ik op voorbereid werd. Maar onze lieve Heer riep en raakte mij aan. Hij gaf mij de kracht om door te zetten en trouw te blijven aan mijn genomen besluit om door dik en dun deel te nemen aan de heilsgeschiedenis van mensen. Dit is de plaats waar ik veel Godservarin-

gen beleef, verborgen talenten vind en aan de begeleiding en opvoeding van kinderen kan bijdragen. Zij verrijken mij en doen ook mee aan mijn persoonsvorming. Een aantal jongere medezusters haakten af, maar ik heb nooit de gedachte gehad om uit te treden. Wel is het verlangen gebleven om het contemplatieve leven te omhelzen. Maar nu is dat verlangen voorbij. God heeft mij geleid naar de Congregatie van de Dochters van Maria en Joseph. Nu weet ik zeker dat ik geen verkeerd besluit heb genomen. God heeft mij rijkelijk begenadigd. Ik ben onze lieve Heer en de congregatie die mij hebben gevormd door de vele uitdagingen, wel en wee, de vele missionaire uitzendingen en het communautair leven in grote en kleine plaatsen dankbaar.

Mijn leven in Hem is meervoudig beloond. Veel oud leerlingen zijn nog steeds goede vrienden gebleven.

God heeft mijn heilsgeschiedenis overal waar de congregatie mij heeft uitgezonden in mij gegrift. Ik hoop dat mijn aanwezigheid te midden van de gemeenschap en de communiteit een blijk van Gods blijde boodschap mag betekenen. ●

Dat is niet mijn pakkie-an; jij bent de pisang!

Veel Maleise en Indonesische woorden zijn via het personeel van de VOC, zeelieden en reizigers in het scheepsjargon terechtgekomen en via die weg in de Nederlandse taal beland (leenwoorden).

Samengesteld door Brigitte Lutters

MALEIS OF INDONESISCH

Woorden die vóór 1928 ‘geleend’ zijn, worden **Maleis** genoemd. Begrippen van ná die tijd heten **Indonesisch**. In 1928 werd het Maleis namelijk uitgeroepen tot de nationale taal, Bahasa Indonesia (‘Indonesische taal’). De Indonesische regering legde dit in 1945 in de grondwet vast, waarna in 1972 een spellingverandering volgde die afweek van het vroegere Maleis.

De officiële taal is nu **Indonesisch**.

Javaans is voor velen een tweede taal, die op school wordt geleerd en die de taal van de kranten is. Het Javaans is toch wel de (Austronesische¹) taal met het grootste

aantal moedertaalsprekers. Men vermoedt dat minstens 80 miljoen mensen deze taal verstaan. Verder is ten minste 45% van de Indonesische bevolking van Javaanse afkomst. De politieke, militaire en economische macht is in Indonesië goeddeels op Java geconcentreerd. Alle presidenten die Indonesië ooit gehad heeft, het zijn er zes, zijn van Javaanse afkomst.

*Indonesisch is een van de meest gesproken talen ter wereld.
Het wordt in Indonesië gesproken door ongeveer 240 miljoen mensen.*

De meeste Indonesische leenwoorden, 39 stuks, zijn in de negentiende eeuw in de Nederlandse taal opgenomen. In die periode was de Nederlandse aanwezigheid in Indië het meest intensief. Maar ook in de twintigste eeuw is het aantal leenwoorden vrij omvangrijk: achttien woorden vóór 1950 en tien erna. Deze laatste tien woorden waren zeer waarschijnlijk al eerder in de kleine kring van Indische Nederlanders bekend, maar zijn pas later in Nederlandse woordenboeken terechtgekomen.

Indonesische werkwoorden in de tegenwoordige tijd worden niet vervoegd voor elke persoon. Dit betekent dat het werkwoord hetzelfde blijft voor 'ik', 'jij', 'hij', 'zij' etc.

MAAR HOE VERLIEP DE BEÏNVLOEDING EIGENLIJK ANDERSOM, VAN HET MALEIS-INDONESISCH NAAR HET NEDERLANDS?

Overigens is de Nederlandse invloed op het Maleis-Indonesisch veel groter geweest dan andersom. Er bestaan ongeveer 8000 woorden in de Indonesische taal die zijn ontleend aan het Nederlands. Een fraai voorbeeld is het senappan, dat afkomstig is van 'snaphaan' en in de Indonesische taal vrij algemeen gebruikt wordt voor 'geweer'. Onze Dikke Van Dale noemt als betekenis bij snaphaan: 'een ouderwets geweer dat door middel van een haan met een vuursteen wordt afgeschoten'. Andere fraaie voorbeelden zijn kongregasi, asbak, spanduk (spandoek), mesin (machine), kantor (kantoor), buku (boek), buku mopor (klachtenboek) of knalpot (uitlaat).

Meervoud wordt aangeduid door het woord twee keer te noemen. Suster Suster betekent dus zusters.

Senang:

Blij, prettig, lekker, comfortabel of aange-naam. Van het Maleise senang.

Bazar:

Bazaar, winkel, fancy-fair. Via pasar in de Nederlandse taal terechtgekomen. Het Maleisisch heeft het woord ontleend aan het Perzisch. Naast 'winkel' komt in Vlaanderen ook de betekenis 'rommel, rotzooi' voor.

Toko:

(Chinese) winkel. Vermoedelijk is dit woord afkomstig uit het Hokkien-Chinese woord *thô-khò* (of in het Mandarijn-Chinees *tǔkù*), wat 'grondmagazijn, opslagplaats in de grond' betekent. De Chinezen gebruikten dit woord al in de vijftiende eeuw voor de stenen opslagruimten van >

Een toko

Foto: Bannan Morrissey / Unsplash

de Javanen. Later raakte het vermoedelijk in gebruik voor de daarmee verbonden winkels. Een andere verklaring die wel gegeven wordt is dat de term een verkorting is van *tokohuis* 'koophuis, winkel'. *Toko*-huis is dan een samenstelling van Javanese *toekoe* 'kopen, dat in lokale dialecten klinkt als 'toko', en het Nederlandse woord *huis*.

Oorlam:

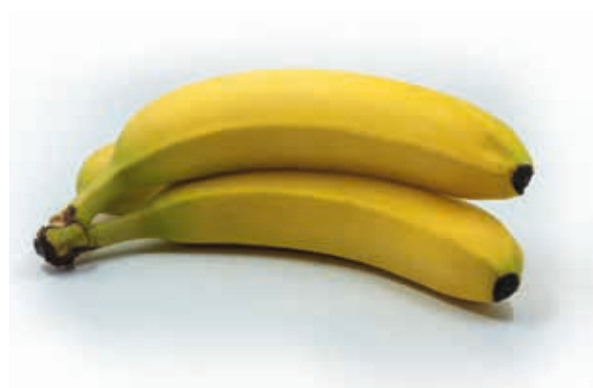
Ander woord voor een borreltje. Afkomstig van *orang lama*: oud mens of Indische oud-gast, te lezen als: ouwe drinkebroer.

Tang:

Kwaadaardige vrouw, feeks, kreng. Van het Maleise *setan(g)*, wat zoiets betekent als duivels, boosaardig, en dat op zijn beurt van het Arabische *sjeitan* komt, dat ontleend is aan het Hebreeuwse *satan*. Deze verklaring geven althans taalkundigen als Pieter Johannes Veth (1814-1895) en Matthias de Vries (1820-1892). Andere taalwetenschappers zien eerder een verband met de overdrachtelijke betekenis van de *tang*, het stuk gereedschap waarmee je iets vastknijpt.

kakkies

pisang-pisang

Kakkies:

Voeten.

Orang Oetan:

Mensaap of lelijk mens. In het Maleis is *orang (h)utan* een samenstelling van *orang* 'man, mens' en *(h)utan* 'woud', samengevoegd dus: 'bosmens'. *Orang Orang* betekent mensen (meervoud) en *Orang Belanda* is een Nederlander.

Pisang:

Banaan. De *pisang* zijn, de *banaan* dus, houdt in dat je de *pineut*, de *sigaar* of de *sjaak* bent.

Soebatten:

Aanhoudend smeken, vleiend toespreken, vanuit een overdreven vriendelijkheid. Later ook wat negatiever 'kibbelen' gaan betekenen. 'Soebatten' is ontleend aan Maleis *sobat* 'vriend', dat afkomstig is van het Arabische *suhba(t)*, het meervoud van *sahib* 'vriend' of een soortgelijke vorm die 'vriendschap' betekent. De betekenis van *soebatten* is ontstaan doordat iemand die aanhoudend smeekte zijn gesprekspartner telkens aansprak met *sobat*: 'sobat, sobat, sobat!!' ('vriend'). Het woord is minstens sinds 1637 in de Nederlandse taal bekend en werd reeds in 1657 ook door iemand als Jan van Riebeeck (1619-1677)

gebruikt, de VOC-koopman en stichter van de eerste Europese handelspost in Zuid-Afrika in 1652. In het Nederlands kennen we als variant op soebatten de uitdrukking ‘daar hielp geen “lieve-moederen” aan’.

Pienter:

slim, schrand, bijdehand, bekwaam. Uit het Maleis *pintar* (knap, slim, op Java gebruikt men het woord *pinter*).

Dat is niet mijn pakkie-an:

Dat is niet mijn verantwoordelijkheid. Afkomstig van *bagian* wat betekent: zorg, taak, verantwoordelijkheid. Waarschijnlijk associeerde men dit woord op een lollige manier met het Maleise *pakaian* (kleding), dat vrijwel hetzelfde klinkt als pakkie-an.

EN ANDERSOM?

Er zijn er nog wel meer. Als je luistert naar Indonesisch (in het Maleis wordt de c uitgesproken als tj!), of een plaatselijke krant leest, kom je ongetwijfeld bekende woorden tegen, zij het wat anders gespeld. Woorden die uit Nederland zijn ‘geleend’. Woorden als *handuk*, *pispot*, *polisi*, *permisi*, *reformasi*, *adptensi*, *revolusi*, *taksi*, *parkir*, *plafon*, *agen*, *atmosfir*, *dialek*, *ekonomi*, *edisi*, *intonasi*, *komandan*, *pedal*, ze zijn alle voor Nederlanders nog wel op het eerste gezicht herkenbaar. Misschien de volgende

ook, maar ik zet er toch maar het Nederlandse woord achter: *arloji* (horloge), *gaji* (loon, gage), *buncis* (boontjes), *ritslet* (ritssluiting) en *ongkos* (rekening, onkosten).

Ik wil het hier even bij laten. Ik krijg namelijk trek in *nasi campur* (gemengde rijst), met *sate kambing* (geitensaté) en *sambal goreng buncis* (een gerecht van sperziebonen met een pikante saus met gebakken (= goreng) sambal). En *kerupuk* (kroepoek) natuurlijk. Misschien ook een toetje, als er maar *coklat* in zit. *Sampai bertemu lagi!* (Tot later!) ●

Kerupuk

¹Een groep van verwante talen die vooral gesproken worden in Zuidoost-Azië en het gebied van de Indische en de Grote Oceaan.

Bronnen: www.historiek.nl
www.tallsay.com
www.linguashop.com

De apostelen Petrus en Paulus

door Zuster Augusta de Groot

Op deze icoon zien we twee robuuste mannen elkaar omhelzen.

De ene is Petrus, een Jood. Voor hij geroepen werd door Jezus, was hij visser. De ander is Paulus, een Farizeeër, die voor hij geroepen werd, de Jonge Kerk terroriseerde. Beide dragen zij een prachtig gekleurde 'pallium' dat is een schoudermantel die bij de liturgische kledij hoort binnen de R.K. Kerk. Metropolieten en primaten mogen deze dragen als teken van bevoegdheid om het geloof te verkondigen. De Paus zegent deze mantel en kan hem aan iemand geven. Verder dragen zij als kleur van het onderkleed blauw, wat het aardse symboliseert

In deze ontmoeting omarmen zij elkaar als broeders. Dat is niet altijd zo geweest en dat kon voorheen ook niet want zij ware felle tegenstanders. De één wilde de kerk van Christus opbouwen, terwijl de ander de Christenen vervolgde en in de gevangenis liet gooien.

Petrus, met de opdracht van Christus om de steenrots te zijn waarop de kerk gebouwd moest worden. Hij mocht met zijn mede-apostelen getuigen over alles wat Jezus gezegd en gedaan had. (Hand. 2, 14-42).

Paulus komen we voor het eerst tegen als Saulus, bij de steniging van Stefanus, de eerste diaken van de Jonge Kerk. (Hand. 6, 1-6). In de Handelingen van de Apostelen kunnen we zelfs lezen hoe deze Saulus probeerde de aanhangers van de Jonge Kerk te vernietigen en hij liet mannen en vrouwen met geweld uit hun huizen slepen om ze gevangen te zetten. Maar Saulus wordt geraakt door het vuur uit de hemel en de woorden die klonken toen Jezus zelf hem vroeg: 'Saul, Saul, waarom vervolgt gij Mij?' (Hand. 9, 3-16). Geraakt door de kracht van deze woorden veranderde zijn leven en werd hij een verkondiger van het evangelie.

En terwijl Petrus zich richtte tot de Joden in het begin, in en rond Jerusaleem, richtte Paulus zich tot de heidenen in de streek van Damascus.

Op een later tijdstip vinden beiden elkaar en geven elkaar ook de ruimte, want Paulus werd nog door velen gezien als bestrijder van de eerste Christenen.

In Hand. 13, 9 wordt Saulus voor het eerst Paulus genoemd en die naam blijft hij dragen.

Petrus en Paulus, de grote steunpilaren van de Kerk van Christus. Nog altijd tot ons sprekend vanuit de vele brieven die ook tot ons gericht zijn. ●

Mijmeringen

door Zuster Tine Vink

Ruim 6 jaar woon ik het Moederhuis van onze Congregatie Dochters van Maria en Joseph. Vanaf 1987 t/m 2014 heb ik alleen gewoond in Eindhoven en ik ervaar die periode als vruchtbaar en heelmakend. Het alleen wonen heeft me gevormd tot de mens die ik nu ben, ik kan in dankbaarheid terugkijken.

In 1989 werd ik in het Algemeen Bestuur van onze Congregatie gekozen en reisde ik op en neer tussen Eindhoven en 's-Hertogenbosch. Tot op de dag van vandaag vervul ik een functie in het Algemeen Bestuur.

De kern van het aggiornamento van het Tweede Vaticaans Concilie – dat gehouden werd van 1962-1965 onder Paus Johannes XXIII – was dat de R.K. Kerk zich moest vernieuwen.

Ik ben ingetreden in 1967 ná het Tweede Vaticaans Concilie en ik had al kennisgemaakt met de veranderingen binnen de Kerk tijdens mijn jonge jaren. In het klooster vonden ook vernieuwingen plaats. Het noviciaat verhuisde van het Moederhuis naar Tilburg. In Tilburg werden in het klooster van de zusters van de 'Oude Dijk' novicencursussen gegeven. En ook deze stonden in het teken van de op handen zijnde vernieuwingen. Ik ervaar die veranderingen, tot op de dag van vandaag, als heilzaam en levengevend. En volgens mij mag ik wel zeggen dat ons leven een keer heeft genomen. Het vuur van den beginne en de frisse wind van de jaren '60 bepalen nu het ritme van de huidige tijd.....en.....

NIEMAND WEET HOE

*"Ik was bij het vuur en sloot mijn ogen
En ik zag hier in de tuin
stormen komen en winden
regens vielen neer,
maar het vuur van de liefde
bleef branden
en niemand wist hoe.*

*Ik zag hier in de tuin
orkanen die zeeën opjoegen
vloedgolven
tot aan de hemel toe,
maar het vuur bleef branden
en niemand wist hoe.*

*Ik zag
in de stam van de boom
het gelaat van onze moeder
ik hoorde haar zeggen: in alles de liefde
Ja, het vuur zal hier blijven branden
maar niemand weet hoe*

*Ik heb het gezien en zo zal het zijn:
de stormen komen en de winden
de regenvlagen en de vloedgolven
en wij, wij zullen vergaan,
maar het vuur zal blijven branden
en niemand, niemand weet hoe."*

Bron: uit de voorstelling "Het heilig vuur"
van 7 juli 2010

Ook in het boekje: *Al gaande zal je kracht vermeerderen*, met teksten van en over Antoinette van Pinxteren (Zuster Francesco † 1988), is het elan van de vernieuwingen tot op de dag van vandaag met vuur weergegeven. Die teksten kunnen het vuur van het eerste uur van onze Congregatie brandend houden. ●

Vaticaanum II (tekening
Zuster Paula Pijnaker)

AL GAANDE

Wij banen die weg met ons leven. Wij spelen op de toekomst in. Elk dal moet gevuld, de gaten gedicht, de heuvels geslecht, de verhogingen weg: kronkelpaden rechtekken en oneffen wegen egaal maken.

Waar en hoe komen we de Heer tegen op zijn weg naar ons toe?

Wij banen die weg met ons leven, in onze huidige samenleving met de mensen met wie we elke dag te maken krijgen.

Waar liggen nu vandaag de hobbels en bobbel?

Waar stoten we op? Waar lopen we ons te pletter?

Een weg die geëffend is naar elkaar toe, is een weg zonder pretenties van macht en voor-het-zeggen-hebben. Is een weg met aandacht voor zwakkeren in onze directe omgeving. Is een weg naar een samenleving zonder structuren die overbodig geworden zijn; zonder een 'boven' van willekeur en vanzelfsprekendheid; maar ook zonder een 'beneden' van willoze onderwerping en gelatenheid.

De weg van de christelijke saamhorigheid: 'al gaande wordt die weg gebaad en het vuur zal blijven branden maar..., niemand weet hoe.

Uit: *'Al gaande zal je kracht vermeerderen'*
Teksten van en over Antoinette van Pinxteren;
Zuster Francesco

Algemene Oversten DMJ - deel 10D

Zuster Elise van der Westen 1947 - 1965

Op 7 juli 2019 bestond de Congregatie DMJ 199 jaar. In al die jaren zijn er 16 Algemene Oversten geweest. Van Anna Catharina van Hees in 1820 tot aan Zuster Antonie nu (sinds 2013). In deze serie besteden we aandacht aan de Algemene Oversten die de Congregatie heeft gekend in bijna twee eeuwen DMJ. Zuster Venantia van Maanen heeft in 1947 - na 18 jaar - het stokje overgegeven aan Zuster Elise van der Westen. Ook haar termijn als Algemene Overste duurde 18 jaar en er zijn in haar bestuursperiode veel nieuwe uitdagingen aangegaan en ook beëindigd. Daarom over haar bestuurstermijn meerdere afleveringen. In dit nummer de vierde aflevering.

door Zuster Veronie Franken

In de vorige aflevering zijn we geëindigd met de opening van Sint Jozefoord. Maar er gebeurde meer. In 1953 werd in het Instituut voor Doven te Sint-Michiels-gestel een stichting in het leven geroepen: 'De Oblaten van het Onbevlekt Hart van Maria'. Een kloostertje voor dove meisjes die een Zuster DMJ als overste hadden maar met een geheel eigen reglement. Het kleine klooster heette 'Gertrudishof'. Zij verzorgden dove kinderen en volwassenen. De eerste Overste van Gertrudishof was Zuster Charitas Gilberts, zij was in 1948 vanuit de missie in China naar Nederland teruggekomen. De priesterleraar, Van Lierop, was de directeur.

Op 22 februari 1953 traden de eerste twee postulanten in. Op 22 augustus van dat jaar werden zij gekleed en ontvingen de namen Zuster Maria en Zuster Veronie. De grijze kloosterkleding met opgenomen

De Oblaten van Onbevlekt Hart van Maria

Zuster Elise van der Westen

sluier – als teken van dienstbaarheid – was ontworpen door de kunstenaar Luc van Hoek.

In september 1953 kwamen er twee nieuwe postulanten die een half jaar later gekleed werden en de namen Zuster Ancilla en Zuster Agnes kregen.

TER VERDUIDELIJKING:

Het bleek onmogelijk om voor zo'n klein groepje in Rome erkenning te krijgen. Dus er mochten geen geloften afgelegd worden. Uiteindelijk kwam op 7 januari 1957 goedkeuring voor het afleggen van de geloften in de Congregatie van de 'Dochters van Maria en Joseph maar steeds voor de duur van één jaar.

Zuster Maria – de oudste – bleef maar aandringen om eeuwige geloften te mogen doen. Vicaris Oomens, in die tijd de directeur van de Congregatie, besloot toen zelf voor het afleggen van eeuwige gelof-

ten toestemming te geven en het niet aan te vragen in Rome. Hij beriep zich op de experimentele periode van het Tweede Vaticaans Concilie.

Op 27 oktober 1968 mochten de zusters die tien jaar of langer in de Congregatie waren hun eeuwige professie doen. Toen waren zij écht 'Zusters van de Choorstraat' en bestond het verschil niet meer.

KAPITTEL 1953

Tijdens het kapittel van mei 1953 wordt Zuster Elise herkozen als Algemene Overste, Zuster Theobalda wordt benoemd tot Vicares en de Zusters Josepha, Lambertine en Innocence zijn de nieuwe bestuursleden.

In januari 1953 waren er 675 geprofesste zusters in onze Congregatie. In het noviciaat nog eens 27 aspiranten, 12 novicen en 6 Postulanten. Totaal 720 zusters.

1954

In 1954 viert Zuster Elise haar zilveren kloosterfeest. Het wordt groots gevierd en alle zusters krijgen de gelegenheid om persoonlijk naar het Moederhuis te

komen. Voor het eerst droegen de zusters toen het vernieuwde habijt.

IN DE SCHADUW VAN EEN KATHEDRAAL

In 1954 kwam het bestuur op het idee een klein boekje vol foto's met korte teksten, uit te geven. Eigenlijk een boekje om de Congregatie en het werk te promoten. Lay-out, omslag en tekeningen van dit boekje werden verzorgd door de Slotzusters Augustinessen te Maarssen. Het boekje had als titel 'In de schaduw van de Sint Jan. De ondertitel luidde: 'Daar bloeide de liefde open in haar schoonste vormen onder het devies: In omnibus charitas – in alles de liefde'.

SAMENWERKING

In juli 1956 werd op initiatief van de Algemene Overste van Veghel een bijeenkomst gepland met vertegenwoordigsters van vijf congregaties. Veghel zelf, Schijndel, Veldhoven, Mariënborg en de Choorstraat. Zij wilde namelijk invoeren dat 'haar zus-

ters' eenmaal per jaar naar huis op bezoek zouden mogen.

Mgr. Mutsaerts (toenmalige bisschop van 's-Hertogenbosch) adviseerde haar om hier met de genoemde Algemene Oversten te overleggen.

Begin november werd in de vergadering van het Algemeen Bestuur DMJ besloten dat elke zuster per kalenderjaar één dag naar huis zou mogen gaan.

Van dit besluit werd op 8 november aan de vier bovengenoemde congregaties mededeling gedaan. De uitvoering van het besluit zou ingaan 1 januari 1957, maar was voor wijzigingen vatbaar. Het definitieve besluit omvatte 10 punten die als een aardige surprise naar alle huizen werden gestuurd en op strooiavond 5 december precies om 21.00 uur 's avonds bekend zou worden gemaakt.

Hoe uitbundig de vreugde was, zullen de zusters die het meegemaakt hebben, nog wel weten. Daar getuigden ook de telefoontjes, telegrammen en andere leuke re-

acties van. Die kwamen vooral van de families van de zusters!

1957

Op 19 juni 1957 werd in Beverwijk de eerste kampschool ingezegend. Zuster Beatrijs Leermakers en mevrouw Magda van Bergen Henegouwen hebben jarenlang hun beste krachten aan deze school gegeven.

Op 21 april 1957 roept Paus Pius XII in zijn Encycliek 'Fidel Donum' op om Afrika te helpen door missiewerk van religieuzen. Dit vond gehoor in onze congregatie. In het archief begint het met: *"In de loop van 1957 deden de politieke gebeurtenissen in Indonesië de vrees ontstaan, dat onze missie in Wonosobo geen mogelijkheid meer zou bieden voor uitbreiding; misschien zouden onze zusters missionarissen nog het land uitgezet worden. Zo zou de Congregatie weer zonder missiegebied zitten. Dit zou noch jong, noch oud bevredigen. Immers al kan niet iedereen naar de missie gaan, men wil toch lid zijn van een Congregatie, die missie heeft. Dit verlangen ook veel meisjes die neiging voelen tot intrede. Het verlangen naar een nieuwe missie groeide en werd al uitgesproken."*

Op 2 augustus is de plechtige consecratie van de kapel van het Moederhuis. Dat was sinds de bouw in 1911 nog niet gebeurd, de kapel was toen alleen ingezegend.

Op Nieuwjaarsdag 1958 kwamen Pater Provinciaal uit Scheut en Pater Rector uit Sparrendaal naar de Choorstraat om te informeren bij het Bestuur of het waar was dat wij een missie wilden beginnen in Afrika. Wie had dat gezegd? De Congregatie voelde inderdaad veel voor Afrika omdat daar de werkmogelijk-

heden legio waren en vooral, omdat de Paus de religieuzen opriep voor Afrika.

Op 22 april kwam Pater De Jonghe (Provinciaal) met Pater De Grise (Vicaris) weer naar de Choorstraat. De laatste had een rondreis gemaakt door Congo. De Paters van Scheut hebben daar zes vicariaten, elk met verscheidene missieposten. Zij zouden onze zusters heel graag in de Congo hebben maar er werd nog niets beloofd. Daags daarna kwamen de Paters Augustijnen ons ook vragen om in de Congo met hen te werken en dezelfde dag diende Pater Montanus (Franciscaan) zich aan met de boodschap, dat hij door KASKI was uitgezonden om naar de Congo af te reizen en de mogelijkheden voor missiezusters - ook voor ons - te bestuderen.

Het KASKI, opgericht als Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut aan de Radboud Universiteit, is een Nederlands sociaal-wetenschappelijk instituut dat in 1946 werd opgericht en onderzoek verricht naar de godsdienstige en levensbeschouwelijke ontwikkelingen binnen de samenleving in Nederland.

ZOU ONZE LIEVE HEER ONS WERKELIJK IN DE CONGO WILLEN?

Er werd veel gebeden en beraadslaagd. De Paters Scheutisten stonden zeer goed bekend en we hadden in China heel prettig met deze paters gewerkt, zodat werd besloten dat we in Congo samen zouden gaan werken met de Paters van Scheut. Op 3 juni 1958 ging dit besluit naar de Provinciaal van de Paters van Scheut, die op 5 juni al zijn dank en blijdschap in een brief uitte.

Het werk in onze nieuwe missie zou voor- ➤

namelijk omvatten: onderwijs (ook hoger), ziekenverpleging en kraamverpleging. Op 14 juni 1958 werd in de Congregatie bekend gemaakt wie de vijf uitverkorenen waren:

1. Moeder Corda van den Hout
2. Zuster Alphonse van den Eerenbeemt
3. Zuster Laeta Ponsioen
4. Zuster Francisca Verrijt
5. Zuster Eugenia Vogels (ziekenverpleegster)

De eerste vier zusters moeten een heel jaar in België doorbrengen en er een Belgisch diploma in de Franse taal halen, wilden zij in de Congo erkend worden en subsidie krijgen. De ziekenzuster moest in België een cursus van 15 weken volgen. Nu was de grote vraag: In welk vicariaat

en op welke missiepost zullen onze zusters werkzaam zijn? Er kwam een brief van Mgr. Bernard Mels, Bisschop van het Vicariaat Luluabourg om daar te komen werken. Voor het eerst lezen we de namen: Mashala en Katende. Heel goed wordt alles door het bestuur voorbereid. In juni gaat het hoofdbestuur met Mgr. Oomens en Zuster Geertruud – econoom – naar Scheut en naar de EXPO in Brussel. De pensions werden bezocht waar de zusters zouden wonen tijdens hun verblijf in Brussel.

Op 2 oktober vertrokken Mgr. Oomens en de Zeereerwaarde Moeder Elise vanuit Brussel met de Sabena naar de Congo voor een lange oriëntatiereis. Zij kwamen

Kabaluanda:

Zr. Corda – van den Hout.
Zr. Jeanne d'Arc – van der Leest.
Zr. Francisca – Verrijt.
Zr. Eugenia – Vogels.

Mashala:

Zr. Alphonse – van den Eerenbeemt.
Zr. Laeta – Ponsioen.
Zr. Angela – Waidacher.
Zr. Assisia – van Dinther.

Zusters Kabaluanda en Mashala

V.l.n.r. Zuster Clementissima, Zuster Elise, Zuster Josepha en staande: Zuster Innocence en Zuster Lambertine.

7 november 1958 weer thuis. Dit resulteerde in het besluit om twee stichtingen tegelijkertijd te beginnen, nl. één in Kabuluanda en één in Mashala. Dit had tot gevolg dat er nog twee missiezusters benoemd werden: Zuster Angéla Waidacher en Zuster Assisia van Dinther. Daar kwam Zuster Jeanne d’Arc nog bij zodat beide huizen vier Zusters zouden tellen.

In juli 1959 waren de studies en het afleggen van de examens beëindigd en kwamen de zusters naar het Moederhuis voor de laatste voorbereidingen.

Op 21 augustus zouden zij vertrekken. De avond tevoren was er een plechtig Lof en de volgende dag was om 7.30 uur de H. Mis waaronder de Missiekransen werden uitgereikt. Rond 10.00 uur vertrok de bus naar Brussel.

Vanuit Brussel werd met het vliegtuig een tussenstop gemaakt in Rome. Na enkele dagen ging de reis verder naar Luluabourg

en toen duurde het niet lang meer of zij arriveerden op hun standplaatsen in Kabuluanda en Mashala waar zij al gauw aan het werk gingen.

Over de belevenissen van onze zusters is veel bewaard gebleven in het archief van de Congregatie! In totaal zijn er 24 zusters in de Congo geweest.

In 1999 verlieten de laatsten – Zuster Rosa en Zuster Brigitte – het Afrikaanse land.

KAPITTEL 1959

Tijdens het kapittel van mei 1959 wordt Zuster Elise voor de tweede keer herkozen als Algemene Overste, dit wordt haar laatste bestuursperiode. Zuster Clementissima van der Linden wordt Vicares. Zuster Josepha Lombaers, Zuster Lambertine Eijgenraam en Zuster Innocence Termeer worden bestuursleden. ●

Een terracotta Mariabeeld

door Ton Vogel

Het is het jaar 1933. Zuster Alphonse van Geffen is lerares aan kweekschool Concordia in de Papenhulst. Ze is woonachtig in het klooster aan de Choorstraat. In dat jaar zal ze haar zilveren kloosterfeest vieren en haar studenten willen haar een blijvend aandenken schenken. Ze gaan te rade bij de rector van de kweekschool, Broekman. Die adviseert om een Mariabeeld op de binnenplaats te laten maken. Met daaronder een vierdelig reliëf over het leven van de heilige familie en daaromheen een versiering van levend groen. De kunstenaar wordt de Duitser Adam Winter (Darmstadt 1903 – Wiesbaden 1978).

Op de foto ziet u het beeld met het reliëf. Het kunstwerk is rond 2003 verplaatst. Aanvankelijk was het bevestigd tegen de achtergevel van kweekschool Concordia, op de binnenplaats. Nu is het gehecht aan de noordzijde van de kapel. Het is door de luchtvervuiling hier en daar tamelijk zwart geworden. Hier is ook geen klimop

meer te zien, anders dan op foto's uit de jaren '40. De vier tafereeltjes komen uit Bijbelse verhalen.

Eerst zien we de aankondiging van de engel Gabriël aan Maria, in Nazareth. Gabriël gaat het huis binnen en verkondigt: "Gegroet Maria, je bent begenadigd, de

---

*"Gegroet Maria,
je bent begenadigd,
de Heer is met je
(...). Luister je zult
zwanger worden
en een zoon baren
en je zult hem
Jezus noemen".*

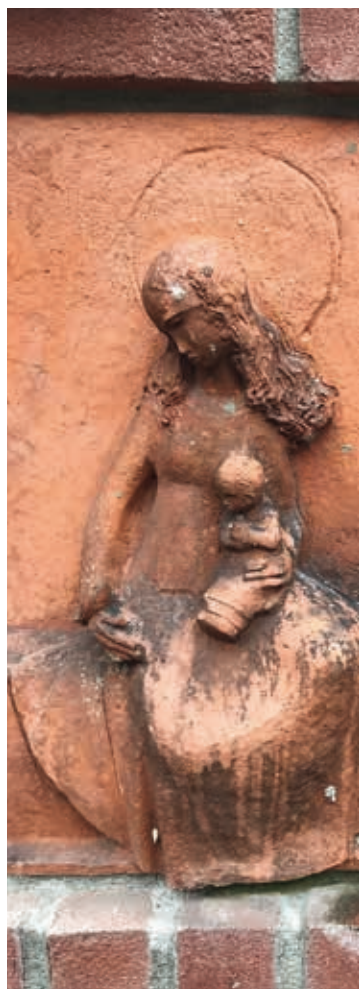

Heer is met je (...). Luister je zult zwanger worden en een zoon baren en je zult hem Jezus noemen". Deze gebeurtenis uit het evangelie van Lucas (1; 26-38) vieren we op 25 maart, Maria-Boodschap.

Het tweede tafereel is het vervolg, ook vermeld in het evangelie van Lucas (2; 1-48). Jezus wordt geboren in Bethlehem in een stal. Hij wordt in een kribje gelegd en verzorgd door Maria en Jozef. We vieren dit geboortefeest op 25 decem-

ber, 9 maanden na de aankondiging door de engel Gabriël.

Op de derde afbeelding zien we Maria en Jozef die zitten te dubben. Maria heeft Jezus op schoot en Jozef houdt een reiszak vast, klaar om te vertrekken. Om te vluchten naar Egypte waar ze veilig zullen zijn voor de soldaten van koning Herodus. Op 28 december herdenkt de Kerk de kindermoord in Bethlehem waaraan Jezus, dankzij een waarschuwing van de engel

Gods, is ontsnapt. (Mattheüs 2; 1-23).

En op het vierde reliëf zien we Maria met twee kinderen. Het oudste kind is Johannes de Doper. Hij is te herkennen aan het lammetje dat hij op schoot heeft. Johannes is de zoon van Elisabeth, een nicht van Maria, en de priester Zacharias. Jezus en Johannes zijn achterneven. Volgens de Bijbel is Johannes een half jaar ouder dan Jezus. (Lucas 1; 5-25 en 1; 39-66). Het feest van de geboorte van Johannes de Doper

wordt daarom gevierd een half jaar vóór de geboorte van Jezus, op 24 juni.

Hoe komt deze Johannes de Doper nu aan zijn vaste attriboot, zijn herkenningsteken? Zo'n dertig jaar later ziet Johannes - volgens de Bijbel - Jezus in het voorbijgaan en hij zegt over Hem:

Ecce Agnus Dei, zie het Lam Gods. Later zal Johannes tijdens zijn prediking aan de oever van de rivier de Jordaan Jezus weer ontmoeten en Hem dopen. ●

200 Jaar Congregatie Dochters van Maria en Joseph

In 1820 kocht een man – in de schaduw van de grote kerk – een huis. Een vrouw ging er wonen, samen met andere vrouwen die zij haar dochters noemde en dan begint een verhaal van twee eeuwen lang.

door Brigitte Lutters

De moeder en dochters gaven zich over aan de werken van liefde. Overal waar zijn kwamen staken zij de handen uit de mouwen. Ze bouwden scholen, ziekenhuis en gestichten. En de jaren gingen voorbij en de dochters werd ouder en ouder en ze zeiden: 'Nu moet de geest maar zijn werk doen' en zie wat er gebeurt!

*“Mengapa kalian bersedih hati?
Sudah lupakah kamu sekalian
bahwa kalian meng edarkan api cinta itu
ke seluruh dunia
dan bahwa api itu bernyala dalam diri kami
jauh dari sini
bahwa api itu bernyala di mana-mana
di duni ini?”*

Aan hun dochters uit de verre gordel van smaragd dragen zij in 2021 hun fakkel over.

Vertaling:

“Wat zitten jullie daar toch te treuren? Zijn jullie vergeten dat jullie het vuur van de liefde hebben verspreid en dat het brandt bij ons, ver weg hier vandaan, dat het brandt overal ter wereld?”

Tja, zo zal het gaan en dat is goed. Het vuur is tweehonderd jaar brandend gehouden door vele generaties zusters. Op 7 juli van dit jaar zal dit op gepaste wijze worden gevierd. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang. Het feest wordt in kleine kring gevierd met de Nederlandse en Indonesische zusters.

In het najaar doen we verslag. ●

Mysterie van een verdwenen plaquette

door Ton Vogel

Tijdens de bevrijdingsdagen van de stad, stelde de Congregatie van de Zusters van de Choorstraat in 's-Hertogenbosch het klooster en de scholen open voor evacués. Ze kwamen uit alle wijken van de stad 's-Hertogenbosch, vooral van de Graafsewijk, de Muntel en Indische buurt. Ook van dichterbij: uit het Nachtegaalslaantje en de Triniteitstraat. Tevens uit het buitengebied: 12 burgers uit Nuland en 10 uit Berlicum. In totaal 259 burgers ondervonden gedurende zes weken gastvrijheid en veiligheid.

SEPTEMBER/OKTOBER 1944

Op 19 september moesten de bewoners van verschillende buurten in het oosten van de stad in allerijl hun huizen verlaten en gingen op de vlucht. De Duitse legerleiding wilde de handen vrij hebben bij het verdedigen van de stad.

Vanaf 28 september vielen de eerste verdwaalde granaten. Drie weken later, op 22 oktober, begon pas de echte aanval van de 53ste Welsh division om de Duitse bezetting uit de stad te verdrijven. In die weken kwamen er 25 burgers om het leven en raakten er 45 gewond. Veel burgers brachten dan ook de nachten door in kelders, ook in het klooster aan de Choorstraat/Papenhulst. Op 22 oktober om half twee 's nachts braken de poorten van de hel open. Brits geschut - 200 stukken - en de RAF (Royal Airforce) bestookten de Duitse stellingen. De nacht van 23 op 24 oktober kwamen niet minder dan 50.000 granaten neer op de weerloze stad. Het echtpaar Van der Mee, met de kinderen uit de Indische buurt, Borneostraat 22, ➤

22-10-2019

Zuster Alphonse wijst op de plaquette

vluchtte op 19 september eerst richting Berlicum, moest rechtsomkeert maken en bereikte, na een nacht op Coudewater, het klooster van de Zusters in de Choorstraat. Daar zouden ze met alle andere evacués tot eind oktober verblijven. Zoon Willem was twee jaar en Peter net een half jaar oud. En omdat baby Peter zo huilde, werd hij in een apart kamertje gelegd, ten behoeve van de rust in de kelder. Hij bleef maar huilen en zijn moeder liet zich vermurwen en haalde hem uit bed. Even later verwoestte een granaat het babykamer-tje...

MAART-APRIL 1947

Een comité schrijft begin maart 1947 een brief naar alle oud-evacués. Het comité bestaat uit A. van Dongen (voorzitter), W. v.d. Mee (secretaris) en G. Happe (penningmeester). In de brief wordt herinnerd aan het gelukkige toeval dat allen bij de Zusters van de Choorstraat niet alleen een dak boven het hoofd vonden in september en oktober 1944, maar ook een bijzonder gastvrij onthaal: een liefdevolle en geheel belangeloze verzorging in stoffelijk, gees-

De schenkers in de kapel, 22-10-2019

telijk en medisch opzicht. Ik citeer: *'Geen dag heeft iemand hongergeleden, zelfs niet toen de ring van oprukkende legers, onze bondgenoten, steeds zich nauwer om de stad sloot. (...) Als u aan dat alles terugdenkt, doorstroomt u ongetwijfeld een gevoel van grote dankbaarheid, op de eerste plaats jegens Hem die het lot van de wereld en van alle mensen, ook het Uwe dus in handen heeft. Maar op de tweede plaats jegens haar die uit liefde tot God de kracht en de moed putten om haar persoon volkomen weg te cijferen en zich voor u uit te sloven.'*

Op zondag 13 april 1947 worden alle oud-evacués uitgenodigd in het klooster voor een reünie en zal een gedenktegel worden aangeboden die op artistieke wijze de gulle gastvrijheid van de Eerw. Zusters in beeld brengt. Op een daarbij behorende oorkonde, geschilderd door Kees Meyer, worden alle namen en adressen vermeld van de oud-evacués. De tegel zal ingemetseld worden in een muur op de binnenplaats van het klooster aan de Choorstraat (zie foto).

Rector Oomens leidt die dag de dankdienst in de kapel, daarna worden in de

gymzaal van de kweekschool Concordia alle gasten ontvangen. De voorzitter van het feestcomité, de heer Van Dongen, haalt herinneringen op en dankt de Algemeen Overste van de Congregatie. Ook rector Oomens en dokter Otjens, resp. voor de geestelijke en medische zorgen in de donkere dagen, en de heer Derks, de evacuatieleider, worden in het dankwoord betrokken. De heer Van der Mee overhandigt een kazuifel als stoffelijke blijf van erkentelijkheid.

Mevrouw Verhage richt zich in een korte speech namens de niet-katholieke evacués tot de weldoensters. Ze beklemtoont vooral de opgewektheid waarmee de Zusters hun zware taak verrichtten. Heel bijzonder, zo zei ze, had het de protestantse evacués getroffen dat aan niets merkbaar was dat er een verschil was in kerkelijke oriëntering.

HET JAAR 2000

Tijdens de sloop van kloostergebouwen aan de Choorstraat is de gedenksteen uit de muur gehakt en in bewaring gegeven aan de zoon van bovengenoemde heer Van der Mee, die ter plekke vertelde dat hij, Willem van der Mee, als tweejarig jongetje gedurende 6 weken schuilde in het klooster en dat zijn broertje van zes maanden ternauwernood aan de dood was ontsnapt.

Jarenlang werd de gedenksteen bewaard naast de voordeur aan het huis van Willem van der Mee. Toen die woning in 2018 werd verkocht na zijn overlijden overtuigde zijn partner, Anne van Mulken, de kinderen ervan dat de tegel toebehoort aan de Zusters van de Choorstraat. En zo gebeurt het dat op 22 oktober 2019 een bijzondere viering plaatsvindt in de kapel van het klooster van de Zusters van de Choorstraat.

22 OKTOBER 2019

‘In het jaar 2019 staat onze stad in het teken van 75 jaar bevrijding’. Zo begint de overweging van plebaan Vincent Blom tijdens de eucharistieviering op 22 oktober 2019 in de kapel. De plebaan sprak verder over de offers die voor onze vrijheid zijn gebracht. De plebaan refereert ook aan de sterfdag op 22 oktober 1859 van de stichter van de congregatie, Antonius Jacobus Heeren. Hij zag de naastenliefde als de specifiek Christelijke deugd die de zusters in het najaar van 1944 weer in praktijk brachten, de gastvrijheid aan zoveel evacués geboden. Drie zoons van Willem van der Mee (1942-2018), Willem-Jan, Peter en Walter, overhandigden daarna symbolisch de gedenksteen aan de regionaal overste, zuster Augusta.

Nu de gedenksteen terug is, daar waar hij hoort, is hij in de hal van het klooster, Papenhulst 5, als bijzondere herinnering geplaatst, in dit jaar van 75 jaar bevrijding. ●

Een congregatie in vogelvlucht; hoe tussen droom en werkelijkheid bruggen zijn geslagen

door Zuster Lisette Swanenberg

Vandaag wil ik even stilstaan bij tweehonderd jaar Dochters van Maria en Joseph. Daarvoor vlieg ik terug in de tijd en strijk neer op onze geboortegrond in 's-Hertogenbosch in het jaar 1820.

Hier leeft een jonge vrouw, een vrome vrouw met visioenen. Anna Catharine van Hees, in de volksmond het Heilig Kaatje genoemd. Deze visionaire woont aan de Bossche Markt in het zogenaamde 'Muizenhol'. En wat zij ziet is heel bijzonder.

Zij ziet een vuur, een lopend vuur dat zich verspreidt door de eeuwen. Een Heilig Vuur dat alles in beweging brengt. Zij ziet een lange stoet, een karavaan van in het zwart geklede vrouwen, die meebewegen met de golfslag van de tijd. Die met zijn allen langzaam voortgaan met een rugzak vol idealen. Die oog hebben voor wie geen oor heeft, zich zorgen maken om de blinden, het opnemen voor mensen met een handicap, en voor de armen in de samenleving.

Ook ziet ze een ellenlang gebedssnoer, het innerlijk kompas voor een leven, godgewijd.

Wat zij innerlijk ziet wil ze naar buiten zichtbaar maken. En gelukkig krijgt ze de volledige steun van de toenmalige Pastoor Jacobus Heeren die haar visioenen serieus neemt.

En zo geschiedde:

Samen met de vier vrouwen van het eerste uur is zij begonnen om haar dromen te verwezenlijken. Het Heilig Kaatje werd met Pastoor Heeren de medestichter van onze congregatie. In de schaduw van de Sint-Janskathedraal is het begonnen en het huidige Moederhuis is onze bakermat. Het vuur van het begin is op veel manieren vormgegeven. Meer dan duizend vrouwen sloten zich aan bij de biddende karavaan en begonnen aan hun zoektocht naar de Liefde van hun leven. Het fundament was gelegd en de bouw kon beginnen.

En er werd heel wat afgebouwd in die tweehonderd jaar. Overal in het land en ver daarbuiten verrezen de kloosters van de Dochters van Maria en Joseph. In grote en kleine steden, in grote en kleine dorpen. Om er enkele te noemen. Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Het Instituut voor Doven, Huize Vincentius, De St. Maartenskliniek, Sint Jozefoord, Grevenbicht, Liessel, Eindhoven, Best, Beverwijk.

Het Woonwagenwerk dat op de dag van vandaag nog wordt voortgezet. Het Bedrijfsapostolaat en Stichting Opbouw Katholiek Kennemerland (S.T.O.K.K.). Vertegenwoordiging in de IJmond en bij de Hoogovens. De eerste zuster in de fabriek!

En over de grenzen: Indonesië (Midden-Java), China, Brazilië, Congo.

Overall werden verbindingen gelegd met de bevolking. En kregen onze liefdewerken gestalte.

Maar naast de bouw van al die kloosters werd er ook stevig gebouwd aan het gemeenschappelijke spirituele huis. Door het dagelijks terugkerende breviergebed, de eucharistievieringen, meditatie en geestelijke lezing, rituelen en symbolen.

Dat alles hield de relatie met de aarde en de hemel in evenwicht.

Ora et labora. Bidden en werken. Onze zusters uit die tijd hadden overvolle dagen en nachtdiensten in de internaten en instituten. Vakantieplanning was er niet. Ook in huis, tuin en keuken werd veel werk verricht evenals in vele andere dienstverleningen.

Ik kan natuurlijk niet meer dan zestig jaar kloosterleven overzien, maar ik heb begrepen dat dat leven heel lang zeer streng en sober was. Men leefde tussen vier muren, kwam nauwelijks buiten, over familie spreken was taboe, laat staan op bezoek gaan bij familie. Vriendschappen werden niet meer onderhouden.

Er was een stevige censuur op de briefwisseling. Alles was gericht op onthechting. Het was leven in een keurslijf van strenge regels.

Armoede was troef. Zeker in tijd van oorlog. Zo was er Zuster Perpetua die zelf 'aangepaste' schoenen maakte. Het enige wat ze nodig had was de lengte van de voet. Die werd opgemeten en daar omheen werd het leer verwerkt. Het resultaat was twee dezelfde schoenen, geen rechter en geen linker! Als je ze telkens wisselde kwam er vanzelf de goede voetvorm in. Het laat zich raden, hoe dat liep!

Er ontstond een eigen jargon, de klooster-taal. Weet u wat een 'halftientje' is?

De koffiepauze in de morgen. Het 'gouter' was de koffie in de namiddag.

's Avonds was er het 'souper' en nog steeds souperen wij in het Frans! Als er een overplaatsing nodig was van het ene klooster naar het andere werd dat een 'appeltje' genoemd. En soms was dat een hele zure goudrenet!

De uitdrukking 'appeltje' komt van het Franse woord 'appel' dat betekent: beroep doen op.

Door onze geschiedenis lopen twee wereldoorlogen. Een herinnering daar aan hangt hier in de hal. Een mooie plaquette waarop een zuster bij de deur is afgebeeld samen met kinderen die er staan met een koffertje in de hand.

Er werden 250 evacués door onze zusters gastvrij en liefdevol ontvangen.

De Tweede Wereldoorlog was voorbij en Nederland begon aan een nieuwe fase.

Zo ook onze congregatie. Na het Vaticaans Concilie hing er verandering in de lucht. Het geestelijk klimaat was aan het veranderen. Het habijt werd vervangen door burgerkleding. Dat werd niet door iedereen in dank afgenomen.

Ik herinner me nog dat ik Zuster Marie-Antoinette tegenkwam die mij voor het eerst in pantalon zag verschijnen. Zij bleef staan en met een afwijzende blik zei ze: "Dag mevrouw!" Het pastorale werk kwam in veel facetten van de grond.

Zusters vervulden ook daar hun taak en waren tegenwoordig op de pastorie, in parochies en bijvoorbeeld Sparrendaal en Kalorama bij de doofblinden.

Veel zusters, voor wie de vernieuwing te langzaam ging, verlieten de gemeenschap. Een verlies dat soms tot op vandaag nog wordt gevoeld.

De grote karavaan is uitgedund en we zijn nog met een kleine groep over.

Zoveel voorgangsters hebben zich achtergelaten in ons hart. Ik zou diep willen buigen voor de boegbeelden die onze congregatie groot hebben gemaakt, maar ook voor de stille krachten achter de schermen en de bidzielen die de gemeenschap hebben gedragen.

We zijn zó verschillend, maar maken allemaal deel uit van de kleurige levensboom. Of, om het met de dichteres, Maartje Wortel te zeggen:

Er is een netwerk van boomwortels onder de grond.

*Al die bomen staan alleen,
hebben hun eigen kern, hun eigen bast,
hun eigen kruin en bladeren en groei.*

*Maar onder de grond
zijn ze allemaal met elkaar verbonden.
Ze grijpen de grond en elkaar vast,
als handen die op zoek zijn naar veiligheid.*

Mandala, Zeilen met de wind van vandaag

We zijn nu klein en kwetsbaar geworden. Maar we hebben een hoopvolle toekomst in Indonesië en Timor Leste. Onze zusters daar bouwen verder aan ons erfgoed en zetten de congregatie voort. Iedere dag worden wij geconfronteerd met onze eigen beperkingen en handicaps. En hier ligt onze uitdaging. We moeten zeilen

met de wind van vandaag. Maar we warmen ons nog steeds aan het vuur van het begin en de echo van het Heilig Kaatje laat zich iedere dag nog horen. Tweehonderd jaarig bestaan. Een feest, waard om te vieren! ●

De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch na vier eeuwen, deel 5

De franciscanen hebben het kapucijnenklooster op de Van der Does de Willeboissingel overgenomen. Het blijft dus in de franciscaanse familie. Het heet nu 'Stadsklooster San Damiano'. Alle kapucijnen zijn vertrokken, op pater Philippus na.

We vervolgen het verhaal over de 120 jaar kapucijnen in de stad: van 1898 tot 2018.

door Ton Vogel

Met dank aan Geert Donkers, lid van de werkgroep Kerken en Kloosters van de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch. Zijn manuscript heb ik bewerkt.

DE DERDE ORDE

Al spoedig werd in het Bosche klooster tegemoet gekomen aan een wens van Dorotheë van Beugen om een afdeling van de Derde Orde op te richten. De Derde Orde was een organisatie van leken die gewoon in de wereld leefden, maar hun leven inrichtten in de geest van St. Franciscus. Pater Natalis, de gardiaan, werd de eerste directeur van de Orde. Al snel waren er 200 leden: 150 vrouwen en 50 mannen. In 1903 werd de orde gesplitst in een afdeling voor vrouwen en een voor mannen. Mej. Van Beugen werd de eerste overste bij de vrouwen. Zij bleef dat tot 1921. Om de strijd lust naar buiten te tonen werd een vaandel aangeschaft. De Derde Orde was namelijk niet alleen een godsdienstige beweging, maar streefde ook

Tuin San Damiano

Antoniuskerk De Muntel

naar maatschappelijke vernieuwing en was sterk sociaal gericht. Zo stond men voor de verspreiding van goede lectuur en in 1912 toonde men zich tegenstander van carnaval. In 1922 waren er 1000 leden. Ook landelijk steeg het aantal leden van de Derde Orde. Het secretariaat werd in 1915 in 's-Hertogenbosch gevestigd: er waren toen 60 afdelingen met 17.000 leden. Kapucijnen leiden een 'vita mixta', een 'gemengd leven'. Vanuit de contemplatie, het koorgebed en de stilte van het slot, komen zij tot apostolaat. De 52 religieuzen, die rond 1910 het klooster be-

volkten, vonden zo inspiratie voor veelzijdig pastoraal werk.

In de eigen kerk werden mis-sen opgedragen. Verder was er het lof op zondag, op elke dinsdag het lof ter ere van St. Antonius en het bidden van de kruisweg op vrijdag. De kapucijnenkerk stond alom bekend als biechtkerk. Er waren 6 biechtstoelen in de kerk. Een aantal paters was stand-by om naar de biechtstoel of, voor een gesprek, naar een van de spreekkamers te worden geroepen. Buiten het klooster assisteerden de paters in andere parochies in de stad en wijde omgeving, van Oss tot Dru-

nen en tot in de Bommelerwaard. Ze waren actief op scholen als godsdienstleraar en verzorgden diensten bij de broeders van Joannes de Deo, de fraters in de Sonniusstraat en de zusters in de Postelstraat. Verder werden ze gevraagd voor missies, triduüms en retraites.

Het Derde Ordewerk groeide eind jaren '20 dusdanig dat een tweede afdeling opgericht werd door pastoor De Beer in de kerk van St. Antonius van Padua op de Muntel. Deze afdeling bleef bestaan tot 1937. Intussen had de Derde Orde een eigen onderkomen gekregen. ➤

Rechts van de paterskerk werd onder het directeurschap van pater Paschalis Apeldoorn het huis van de Derde Orde geopend. Het ontwerp was van P.M. Knoers. Sinds 1993 heet dit pand: Franciscushuis. Dit jaar, 2019, wordt het aangepast.

Voor de leden van de Derde Orde verscheen inmiddels een maandschrift. In 1916 waren er 7000 leden in 60 afdelingen die het blad ontvingen. In 1934 was in Nijmegen een eigen vormingshuis geopend: Rivo Torto. Tertiariissen (Derde Orde-leden) uit het hele land werden hier religieus-franciscaans gevormd. De nadruk in de orde lag voortaan meer op geestelijke verdieping dan op sociale strijd. Hulpverlening en liefdadigheid voor de armen werden echter niet vergeten. Na Wereldoorlog II verliep het opstarten van de Derde Orde-organisatie moeizaam. Het aantal landelijke afdelingen verminderde. In 1960 waren er 54 afdelingen waarvan 27 actief. Twee jaar later bestonden er nog 37 afdelingen, 21 ervan waren actief. De Bossche afdeling telde 253 leden in 1965; dat aantal daalde in 1971 naar 150 leden. Het waren veelal mensen op leeftijd. Vanaf 1967 werd de Derde Orde vervangen door

Franciscaanse Lekenorde (FLO). In 1972 kregen op een bijeenkomst in 's-Hertogenbosch alle afdelingen van kapucijnen en franciscanen één bestuur.

Het blad 'Doortocht' trachtte de onderlinge banden te versterken.

TWEEDE WERELDOORLOG

Wereldoorlog II ging ook in het Bossche klooster met de nodige problemen gepaard. Veel pastorale activiteiten kwamen stil te liggen of werden beperkt. Broeder

Othmarus Lips (1909-1984) werd gearresteerd en zat gevangen in Dachau.

Elias Langendam was bij het verzet betrokken en verborg wapens in het klooster. Bij de bevrijding van de stad werd er in de Stationsbuurt flink strijd geleverd. Het klooster liep daarbij schade op. De kelders waren een schuilplaats voor veel evacués uit de omgeving. De herinneringssteen bij de ingang van het klooster getuigt hiervan. Vooral de voedselvoorziening voor zoveel mensen

Othmaris Lips O.F.M. Cap.

De begraafplaats in Velp

OTHMARIS LIPS

In 1941 hield Othmaris lezingen in de Sint Petruskerk in Boxtel. In deze toespraken ageerde hij tegen 'de nieuwe orde'. Enige tijd later sprak hij in de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Vught ook twee keer. Bij de laatste lezing werd hij 'gecontroleerd', gearresteerd en gedeporteerd naar Dachau. Op 21 mei 1945 kwam hij in de laadbak van een vrachtwagen bij Vaals ons land binnen. Twee dagen later arriveerde hij in het Bossche kapucijnenklooster.

was regelmatig een probleem. Enkele broeders zetten zich daar volledig voor in.

In november 1944 overleed broeder Wijnandus Fennis in het klooster. Door de voortdurende beschietingen van over de Maas was het niet mogelijk zijn lichaam in Velp te begraven. De broeder werd na toestemming van de locoburgemeester in de pandhof begraven. Kort daarna was Canisius van Macharen de tweede broeder die binnen de kloostermuren begraven werd. Sindsdien was de pandhof, zoals in veel kapucijnenkloosters, de begraafplaats

voor de overleden broeders. In de loop der jaren waren dat er 67. Enkele broeders werden, nadat er in de pandhof geen ruimte meer was, in de kloostertuin begraven¹. ●

1 In Velp is een nieuwe begraafplaats ingericht. Daar werden eind 2017, begin 2018 de Bossche broeders herbegraven.

Afscheid van André Groot Bluemink (directeur Sint Jozefoord)

André Groot Bluemink, directeur-bestuurder bij Sint Jozefoord, nam op 18 december 2019 afscheid van bewoners, cliënten, medewerkers, samenwerkingspartners en andere geïnteresseerden. Na 8½ jaar heeft hij een nieuwe uitdaging gevonden, dichterbij zijn woonplaats Den Haag. Als afscheidscadeau schonk hij Sint Jozefoord een beuk, die geplant werd in de Kloostertuin.

Onder leiding van André Groot Bluemink ontving Sint Jozefoord drie keer op rij het Gouden Keurmerk van Prezo en werd het zes keer benoemd tot Beste Werkgever.

Op 1 januari 2020 trad Sacha Ausems aan als interim directeur-bestuurder van Sint Jozefoord.

Als redactie plaatsen we hieronder graag een interview met André door Ellen Kleverlaan (11/01/2016)

HET STARTPUNT

Aan het einde van de vorige eeuw was St Jozefoord nog een door zusters gedreven zorgorganisatie en congregatie ineen. Er werd geleefd en gewerkt vanuit het hart, zegt André Groot Bluemink, directeur-bestuurder van de organisatie. Groot Bluemink werd mede binnengehaald met de opdracht om de zorgorganisatie St Jozefoord en de congregatie St Jozefoord te ontvlechten. Dat was in 2011.

De zusters waren ouder en ouder geworden en de aanwas van nieuwe zusters tanende. Modernere ideeën over de zorg voor kwetsbaren waren in beperkte mate tot St Jozefoord doorgedrongen. Groot Bluemink:

‘De zorg werd na de laatste eeuwwisseling bovendien steeds complexer. De noodzaak om daar met professionals op in te springen, met ruimte voor de talenten van ieder individu, zowel medewerker als cliënt, stond niet geheel op een lijn met de religieuze identiteit die een top-down aansturing van medewerkers en cliënten inhield.’

MEER PRIORITEITEN

Omdat in 2013 weer een nieuw bestuur voor de congregatie zou worden gekozen, was het noodzaak om congregatie en zorgorganisatie voor die tijd van elkaar los te maken. Maar Groot Bluemink had meer prioriteiten. ‘Na die focus op de materiële ontvlechting van de organisatie, oriënteerde ik mij op de sterke en minder sterke kanten van de organisatie. Ook het stellen van doelen op langere termijn was noodzakelijk.’

Het betekende een periode met veel praten, veel cijfers en veel onderzoek. Iedereen werd erbij betrokken. Groot Bluemink: ‘Alle medewerkers, de zusters, de raad van toezicht; en voor iedereen was al snel duidelijk: St

André Groot Bluemink plant de beuk in de kloostertuin t.g.v. zijn afscheid.

Jozefoord moest autonoom blijven en niet opgaan in een andere organisatie.'

Die conclusie mondde uit in een stip op de horizon: ook in 2040 nog steeds als zelfstandige zorgorganisatie bestaan. Daar moest wel wat voor gebeuren, concludeerde Groot Bluemink. 'Om ons voortbestaan zeker te stellen, wilde ik op vier vlakken vooruitgang boeken. De cliënttevredenheid omhoog, de medewerkerstevredenheid omhoog, de borging van de zorgprocessen en de financiën op orde.'

STOPLICHTRAPPORTAGE

Op alle vier vlakken maakte Groot Bluemink analyses. Hij noemt het resultaat nu een stoplichtrapportage. 'Veel

rood en oranje in de resultaten, maar ook groen voor wat wel al goed ging.' Dat was in 2012. Het zou leiden tot de eerste heidagen van de organisatie, inmiddels een fenomeen. 'Op de heidagen komen wij met alle medewerkers bijeen. Met iedereen weg zijn uit de organisatie, schept ruimte om met elkaar te bespreken wat goed gaat en wat beter kan.' De medewerkers zijn op deze dagen aan het woord, legt hij uit. 'De leidinggevenden hebben de rol om telkens in groepjes van tien tot twaalf medewerkers een thema te bespreken. De leidinggevenden luisteren en schrijven op.' Het levert twee dingen op. 'Leidinggevenden zitten eens in een andere rol maar bo-

vendien wordt er zo ook letterlijk naar de medewerkers geluisterd.' Na die eerste heidagen volgden een aantal metingen om ook onder de bewoners en hun familie te peilen wat goed ging en wat beter kon. Ook daarin zaten de leidinggevenden weer in de luisterende modus, zegt hij.

KOPLOPER IN DE ZORG

Ook de financiën werden geherstructureerd. De leidinggevenden kregen een eigen budget en ter begeleiding sprak Groot Bluemink maandelijks met ieder van hen. Zorgprotocollen werden geborgd. De eerste jaren waren tropenjaren voor Groot Bluemink, maar de resultaten mochten er zijn. In ➤

2014 werd de organisatie door Actiz uitgeroepen tot koploper in de zorg. Zowel de cliënttevredenheid als de medewerkerstevredenheid en de financiële performance kregen een ruime 8 als beoordeling.

In 2015 volgden nog twee bekroningen op het werk: de Award voor beste werkgever in de categorie organisaties tot 1.000 medewerkers en het Gouden Keurmerk in de zorg van kwaliteitsauditorganisatie Perspekt.

Met het instellen van heidagen alleen ben je er natuurlijk niet. Wat is volgens Groot Bluemink belangrijk? 'Als je zoiets besluit te doen, moet het interactief. Niet alleen voor zo'n groep medewerkers gaan staan en vertellen hoe het moet. Ik vertel eerst welke ontwikkelingen er zijn in de gezondheidszorg in Nederland. In breed perspectief en wat het betekent voor onze organisatie. Daarna gaat men in groepjes uiteen. Hun opdracht luidt om te bespreken hoe er het beste op de ontwikkelingen kan worden ingesprongen.'

GEEN KUNSTJE

Het is geen kunstje, zegt hij. 'Ik ben oprecht nieuwsgierig naar de ideeën die men heeft. Ik leer daar ook van. Mensen hebben zulke goeie ideeën. Bovendien is het veel sterker als zij het zelf bedenken.' Neem het feit dat we in

Schilderen in
Sint Jozefoord

40, 50 jaar de verzorgingsstaat lieten groeien tot de uitgedijde AWBZ-zorg die we kenden; daardoor bleek dat mensen juist eerder verpieteren als er te veel voor hen wordt gezorgd.

'De verhalen kwamen los. Men herkende zeer hoezeer men voor bewoners zorgt om het voor hen comfortabel te maken. Maar door met elkaar te koken, bedachten zij, in plaats van dat voor bewoners te doen, zouden ze al een stap in de goede richting zetten.'

Kijk eens naar de zusters, zegt Groot Bluemink. Zij worden gemiddeld heel oud. Van de 70 zusters die er waren toen hij aantrad, waren er vier boven de 100. Gevraagd naar hun geheim, zeiden ze: 'Meneer Groot Bluemink, wij gaan nooit met pensioen.' Bovendien, zegt hij, hanteren zij een grote regelmaat in hun dagelijkse patroon. Naast de dagelijkse gang naar de kapel, eten ze

twee tot drie keer per dag samen, op vaste tijdstippen. Doordat de zusters in verband met een verbouwing tijdelijk bij de andere bewoners van St Jozefoord kwamen wonen, namen de andere bewoners dat leefpatroon over. 'We moeten mensen 's avonds laat wel eens naar boven sturen,' grapt hij, 'zo gezellig is het dan beneden.'

IN VIJF MINUTEN

Ook met bewoners gaat hij altijd weer het gesprek over de zorg voor hen aan. 'Ik vertel dan dat we als verzorgers in vijf minuten kunnen bereiken waar een bewoner wellicht twintig minuten voor nodig heeft. Maar dat het toch de voorkeur heeft om het de bewoner zelf te laten doen. Omdat het goed is voor hen.'

Het gaat om in beweging blijven, maar ook om sociale contacten, beweging en gezonde voeding, zegt Groot

Bluemink. Dat houdt mensen tot op hoge leeftijd gezond. En daarop zijn de inspanningen van de medewerkers steeds meer gericht. 'De relatie tussen hen en de bewoners is zonder uitzondering warm en professioneel: gericht op sociale activatie.' Wijkverpleegkundige Mariken van den Broek is sinds een jaar bij St Jozefoord in dienst. De organisatie wilde uitbreiden met een nieuw product: thuiszorg. Dat gaf haar na jaren van freelancen omdat dat goed was te combineren met haar gezin, reden om weer loondienst te ambiëren. 'We zijn thuiszorg met twee wijkverpleegkundigen voor St. Jozefoord aan het opzetten. Echt pionieren, een uitgelezen kans vind ik het.'

LAAGDREMPELIG BENADEREN

Wat haar opvalt, na verschillende organisaties als freelancer te hebben meegemaakt, zijn de korte lijnen

binnen St Jozefoord. 'Onze directeur komt gewoon de afdelingen binnenstappen. Dat is niet overal gewoon. Hij is bovendien laagdrempelig te benaderen.' Gehoord en gezien worden, zo vat Van den Broek de cultuur van de organisatie samen. 'Als we een vraag of probleem neerleggen, dan wordt er wat mee gedaan.' Een voorbeeld? 'Toen André in het voorjaar aankondigde weer alle afdelingen te zullen bezoeken, hebben wij voorgesteld om mee te gaan met hem. Zo konden wij onszelf en de thuiszorgdienst presenteren.' Groot Bluemink vond het een goed idee en zo geschiedde. De thuiszorgtak is groeien; mensen met ieder voor zich weer een andere zorgbehoefte. Er zijn gemiddeld 20 thuiszorgcliënten, 60 cliënten voor huishoudelijke hulp en 140 bewoners in St. Jozefoord. Met 240 medewerkers wordt er voor hen gezorgd en met hen geleefd.

EIGEN INZICHT

Er is veel vrijheid om binnen de regels die de gezondheidszorg kent, het werk naar eigen inzicht uit te voeren, vindt Van der Broek. 'Het management verwacht bovendien van ons dat we aangeven waar regels in de weg zitten.'

In veel zorgorganisaties praten medewerkers mee, maar

niet iedere organisatie krijgt het oordeel 'beste werkgever'. Wat is het geheim van St Jozefoord? Groot Bluemink: 'Meepraten is essentieel, maar ernaar luisteren en er werkelijk iets mee doen is waar het echt om gaat. En wie luistert, moet ook terugkoppelen wat je met de boodschap hebt gedaan. Je moet opvolging geven aan de informatie die je hebt opgehaald.' Op de heidagen is er dan ook stevast ruimte voor het terugkoppelen van wat er op de vorige heidag is besproken. Groot Bluemink: 'Ik geef aan wat we hebben gedaan, maar ook wat we niet hebben gedaan en geef daarvoor de reden op.'

Die wijsheid om te luisteren deed Groot Bluemink al vroeg in zijn carrière op, toen hij ooit zelf 'gewoon' medewerker was. 'Er wordt zo weinig met de kennis van medewerkers gedaan, terwijl overal op de werkvloer zoveel kennis voorhanden is om een organisatie te verbeteren. Dat zij niet betrokken worden frustriert mensen. Ze haken af. Gaan het werk zien als een 'nine to five'. Dat wordt hun dan verweten. En zo is de cirkel rond. Ik nam mij voor: als ik het later voor het zeggen heb, dan ga ik het anders doen'. ●

Bron: www.waardigheidentrots.nl

'We moeten mensen 's avonds laat wel eens naar boven sturen,' grapt Groot Bluemink, 'zo gezellig is het dan beneden.'

Vrouwen DMJ

De Congregatie DMJ is in 2016 een project gestart in 's-Hertogenbosch, Vrouwen DMJ genaamd. Een kleine groep vrouwen komt met een zekere regelmaat naar het klooster om met de zusters te delen in spiritualiteit, kennis, gebed en dagelijks leven. Gevoed hierdoor zijn de vrouwen in staat om die spiritualiteit uit te dragen in hun werk en in hun sociale omgeving. Momenteel bestaat deze groep uit drie vrouwen. Eén daarvan is Ingeborg van de Hoven-Vogelpoel.

door Ingeborg van den Hoven-Vogelpoel

Mijn man Arjan en ik, zijn toegetreden tot de katholieke kerk. Wij hebben een protestante achtergrond en zijn gaandeweg op (onder)zoek gegaan naar de weg om de stap tot het katholieke geloof te zetten. Dit uitte zich onder andere in het volgen van de cursus 'Inleiding in het katholieke geloof' bij het Sint-Janscentrum en daarnaast hebben wij met veel mensen over het katholieke geloof gesproken. Wat ook zeker heeft bijgedragen dat wij deze stap genomen hebben is dat de stad 's-Hertogenbosch nog steeds omringd is met hetatholicisme, zoals de Congregatie DMJ (de Zusters van de Choorstraat) en de kathedraal, de Sint-Jan.

Arjan en ik groeiden naar het katholieke geloof toe en beiden stonden achter de beslissing om opgenomen te worden in de Katholieke Kerk. Wij zeiden tegen elkaar

v.l.n.r. Arjan van den Hoven, Emeritus bisschop Hurkmans en Ingeborg van den Hoven.

wat zou het een belevenis zijn als dit mogelijk is om deze stap te zetten in de Friezenkerk in Rome. Wij

hebben via een gemeenschappelijke kennis contact gezocht met monseigneur Hurkmans die op dat moment rector was van de Friezenkerk en hij reageerde zeer enthousiast.

Op zondag 21 juli 2019 was het zover en tijdens de Eucharistie gecelebreerd door Monseigneur Hurkmans hebben wij het vormsel van de Heilige Geest en de Heilige Communie ontvangen. Onze getuigen wa-

ren plebaan van de Sint Jan, Vincent Blom, en Freek van Genugten.

Arjan en ik hebben deze viering als zeer bijzonder ervaren en wij hopen, in de woorden van monseigneur Hurkmans: "de getuigenis van de kracht en de schoonheid van het katholieke geloof te mogen gaan ervaren". Wij zijn verheugd tot de gemeenschap van de katholieke kerk te behoren en in die hoedanigheid te mogen horen bij de familie van God. Deze unieke stap hebben Arjan en ik gevierd dicht bij het graf van Petrus!

Monseigneur Antoon Hurkmans komt definitief terug naar 's-Hertogenbosch.

In de Noord-Brabantse hoofdstad wordt hij vaste assistent in de Sint-Jans-kathedraal. Dat meldt Katholiek Nieuwsblad.

De emeritus bisschop van 's-Hertogenbosch is nu nog rector van de Friezenkerk in Rome. Gisteren vierde hij daar zijn veertigjarig priesterjubiläum.

Volgens het KN maakte plebaan Vincent Blom de terugkeer van Hurkmans bekend in de nieuwsbrief van de Sint-Jan. Hurkmans was in november en december al een aantal weken in Nederland. Hij viel toen in voor

Blom, die wegens ziekte niet kon werken.

Mgr. Hurkmans was in 2016 om gezondheidsredenen vervroegd met emeritaat gegaan als diocesaan bisschop van 's-Hertogenbosch. Nadat ontdekt was dat hij leed aan slaapapneu, werd hij daarvoor behandeld. Toen het eenmaal beter met hem ging, werd hij aangesteld tot rector van de Friezenkerk in Rome. Op 3 augustus werd Hurkmans 75 jaar, de leeftijd waarop bisschoppen verplicht zijn hun ontslag aan te bieden. ●

Bron: www.kro-ncrv.nl

Monseigneur Hurkmans terug in Nederland

Geboren op
4 oktober 1947
te IJzendijke.

Overleden te Rosmalen
op 26 november 2019.

Zij was sinds 20 januari 1990
Geassocieerd lid van de
Congregatie Dochters van
Maria en Joseph.

Marie Louise van Daele

Op 26 november 2019 stierf Marie Louise in het hospice in Rosmalen, na een kort, hevig ziekbed. Ze stierf in hetzelfde jaar als haar enige zus Emmy, die net als zij vanaf de geboorte slechthorend was.

Op 20 januari 1990 werd Marie Louise van Daele het eerste geassocieerde lid van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph. In 2015 werd haar zilveren jubileum herdacht en gevierd, onder andere met het hernieuwen van de belofte die zij een kwart eeuw geleden ook had uitgesproken. Ter gelegenheid van haar 25-jarig feest, is zij geïnterviewd door Brigitte Lutters. 12½ jaar daarvoor was zij geïnterviewd door Zuster Til Lagerberg †. Een aantal fragmenten uit deze eerdere interviews leek de redactie gepast om nog een keer aan te halen.

WAT VOORAF GING

Marie Louise kwam van Zeeuws-Vlaanderen. Haar zus Emmy en zij waren beiden slechthorend en werden naar het instituut St. Marie in Eindhoven gestuurd, een school voor kinderen met verminderd gehoor.

Aan haar kostschooltijd had ze prettige herinneringen overgehouden. De zusters hadden een positieve invloed op haar.

Ze trad in, om er na enige tijd toch achter te komen dat het gemeenschapsleven met al zijn regels niet paste bij hetgeen zij zocht. Ze zocht naar een nieuwe vorm, waarvoor de goedkeuring van het Kapittel nodig was. En zo werd ze na vele jaren het eerste geassocieerde lid van de Congregatie. Het heeft veel tijd en strijd gekost, maar voor haar was het alleszins de moeite waard.

Wat is voor jou de zin van je lidmaatschap als geassocieerde?

Na 12½ jaar

Ik voel mij betrokken bij de gemeenschap. Mijn wortels liggen bij de Congregatie. Vanaf mijn vroege

jeugd was ik bij de zusters. Het lijkt misschien wat sterk geformuleerd, maar ik zou die band niet meer kunnen missen. Ik ervaar een hechte verbondenheid met de Congregatie.

Na 25 jaar

Het gaat nog altijd om het delen van het spiritueel erfgoed, door de Congregatie met anderen, zonder dat deze personen (niet-religieuzen) in alles de levenswijze van de zusters delen. Maar wat is dan het >

Marie Louise van Daele bij haar 25-jarig geassocieerd lidmaatschap van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph

*

*“Voor Uw aangezicht
beluister ik,
Een stem die roept.
Hier ben ik Heer”*

*

spiritueel erfgoed van de Congregatie? Dat is volgens mij, het uitdragen van het motto van de Congregatie 'In Omnibus Charitas' - in alles de liefde, met als inspiratiefiguren, Onze Lieve Vrouw van Den Bosch, H. Joseph, Johannes de evangelist en Vincentius. Zij allen hadden als basis de Bijbel. Met de jaren heb ik beseft dat het geassocieerd zijn aan de Congregatie voor mij een goede keuze is geweest. Het was niet altijd gemakkelijk om door te zetten, maar steeds had ik mensen om mij heen die in mij zijn blijven geloven en mij ondersteund hebben. Ook kon ik voor anderen van betekenis zijn.

Zou je het belangrijk vinden, als we nieuwe leden zouden werven?

Na 12½ jaar

Ik ben tegen het werven op zich, maar pleit voor gastvrijheid. Werven schept verplichtingen voor de Congregatie. De Congregatie zou immers veel meer te bieden moeten hebben. Vanuit de optie gastvrijheid zouden andere wegen gevonden kunnen worden voor belangstellenden.

Na 25 jaar

Vijf jaar geleden is het toenmalige Algemeen Bestuur van de Congregatie een experiment gestart om de spiritualiteit van de Congregatie door te geven aan vrouwen die zich daartoe aangetrokken voelden. Ik hoop op grotere betrokkenheid van deze vrouwen bij de Congregatie, zodat zij uiteindelijk ook een tak worden van onze levensboom.

Hoe ben je betrokken bij de Congregatie?

Na 12½ jaar

Ik voel me spiritueel betrokken. Ik neem deel aan gespreksbijeenkomsten. Ik heb een plaats in de kapel. Al kom ik er niet vaak, ik mag er zijn. De feestdagen mag ik meevieren. Ik vier de verjaardagen mee

van de jarigen van groep 1 van het Moederhuis en anderswonenden die bij de groep horen. Ik heb veel zusters leren kennen, er is vriendschap gegroeid, die uitmond in zusterschap. Ik voel me solidair met velen en die solidariteit is wederzijds. Als het geen zin voor me had, zou ik weg mogen gaan, maar dat ben ik niet van plan, daarvoor zijn mijn banden met de Congregatie te sterk.

Iemand die mij bijzonder geïnspireerd heeft is Zuster Francesco van Pinxteren. Haar manier van leven, van denken, van durven, sprak mij aan. Ik zag in haar een eigentijdse manier van religieus leven.

Na 25 jaar

In mijn leven is het devies van de Congregatie 'In omnibus charitas' al groeiende een leidraad geworden. Al blijft het mensenwerk, al is het met vallen en opstaan, samen met tochtgenoten en het motto 'in alles de liefde', kom ik verder!

Hoe voed je je geloof?

Na 12½ jaar

Ik heb behoefte aan bezinning, bijvoorbeeld in een abdij zoals in Megen, in Male en in Oosterhout. Mediteren doe ik bij zonsondergang. Dan ga ik rustig zitten en probeer ik in mijzelf te keren. Ik lees ook theologische boeken en artikelen. Teresa van Avila en Franciscus van Assisi zijn mijn favorieten. Een zin die ik lees over hen blijft me bij en daar denk ik dan over na. 's Avonds in bed bid ik altijd het Onze Vader. Als ik tijd heb kijk ik televisie, onder andere naar Kruispunt

Na 25 jaar

Een leven zonder geloof is voor mij niet denkbaar. Ik spreek overigens liever van 'vertrouwen' dan van 'geloof'. Vertrouwen en verbondenheid zijn de 'vruchten' van waaruit ik leef. Vragen zoals 'bestaat God?' of 'Is er een leven na de dood?'

'Geworteld in gewijde grond', gemaakt door Zuster Lisette. Het hart van de mandala is open; er is RUIMTE!

leven bij mij niet. Ik denk dat God het goede in mij naar boven brengt, door een samenspel met de religieuze cultuur waarin ik mij beweeg.

Voor mij is God 'ruach'; (Hebreeuws voor adem en spirit). Van daaruit is alles ontstaan en daarin is ons leven in, alpha en omega, het begin en het einde, geborgen. Door middel van lezing, studie, gesprek, bezinning, meditatie en viering individueel, in zusterschap en met tochtgenoten, kan ik mijn geloof, mijn godsvertrouwen voeden. De Bijbel is voor mij een belangrijk instrument om te leren, om mezelf en anderen te herkennen in de levensverhalen van mensen die ons hebben voorgeleefd. Er zijn teksten uit de Bijbel, die lange tijd bij mij blijven leven, zoals de tekst uit Johannes 4,7 'Geliefde broeders en

zusters, laten wij elkaar liefhebben, want de liefde komt uit God voort'. Ook de tekst uit psalm 104, 30 'Zend uw adem en zij worden geschapen, zo geeft u de aarde een nieuw gelaat' geeft mij inspiratie. Nog altijd zijn figuren als Teresa van Avila en Franciscus in deze tijd 'springlevend'. Doordat ik vroeger op kinderbedevaarten geweest naar Lourdes, vanwege mijn bronchitis, is Bernadette Soubirous (ze had slechte longen) ook nog altijd één van mijn favorieten. Maar ook in deze tijd zijn er mensen die een boodschap hebben en mij raken zoals Malala en paus Franciscus. En dichterbij, mensen die iedere dag opnieuw geconfronteerd worden met hun handicap en een totaal aangepast leven moeten leiden; enzo voorts.

Hoe heb je je jubileum gevierd?*Na 12½ jaar*

Heel fijn! Bij de zusters van de Berg en Dalseweg. Ze hadden mijn zus Emmy uitgenodigd. Dat was een verrassing voor me. Ook Zuster Lisette en Jeanne van Boekel waren erbij. Het was een gezellige dag in een ongedwongen en ontspannen sfeer. Van de groep kreeg ik een kaart met een mooie afbeelding die symbolisch was voor de bekende tekst van Zuster Francesco: 'Algaande zal uw kracht vermeerderen'. Ik kreeg post van zusters, van leden van de leeskring en van vrienden kreeg ik een plant. Op het werk werd ik door verschillende gefeliciteerd en van het personeel kreeg ik een bloemstuk. Het was zo verrassend. Op zo'n moment voel je een diepe verbondenheid met allen.

Na 25 jaar

In de voorbereidingstijd naar mijn jubileum was de vraag: 'Hoe ga ik mijn 25-jarig geassocieerd-zijn bij de Congregatie vieren en hoe kan ik de verbondenheid tussen de Congregatie, de zusters en mijzelf tot uiting brengen?

Het werd zowel voor mij als voor de Congregatie, familie en vrienden een feestelijk gebeuren!

In de vieringen heb ik de verbondenheid met de Congregatie opnieuw ten diepste ervaren. De Vespers, op maandag 19 januari, had als thema 'Als Emmaüsgangers onderweg'. Op 20 januari was tijdens de Eucharistie, het thema (hoe kan het ook anders) 'In omnibus charitas' - in alles de liefde -. Opnieuw sprak ik de belofte uit: 'Voor uw Aangezicht beluister ik een stem, die roept: "Hier ben ik"'.
Daarom wil ik – Marie Louise van Daele – mijn belofte hernieuwen door met heel mijn hart en ziel gehoor te geven om volgens de grondinspiratie van de Congregatie van de 'Dochters van Maria en Joseph', vanuit het

'Als Emmaüsgangers onderweg' en 'koperen plaat als symbool 'In omnibus charitas'. Achter het altaar staat links Pastor Theo Bos en rechts Pater Philippus.

Evangelie van Jezus Christus, te leven.

In liefde en solidariteit en als gelovige onderweg, volgens de wederzijdse overeenkomst met de Congregatie gesloten als Geassocieerd Lid, uw leven met God en met elkaar te delen in gebed, in bezinning, vooral op Gods Woord in de Heilige Schrift en in zusterschap'.

Stemt het je somber, als je bedenkt dat de Congregatie een uitstervende gemeenschap is?

Na 12½ jaar

Nee, de Congregatie wordt kleiner, heeft steeds minder leden, maar wat zij doorgegeven heeft, is blijvend. Er is zoveel goeds

gebeurd en er gebeurt nog steeds veel goeds, maar dan anders dan vroeger. Ik heb mensen leren kennen, die er nu niet meer zijn, die een diepe indruk op mij gemaakt hebben. En nu heb ik zulke mensen nog om mij heen. Daar ben ik gelukkig mee.

Na 25 jaar

De Congregatie leeft hier door, maar ook bij mij en via onze medezusters in Indonesië. Twee keer ben ik naar onze zusters PMY op Java geweest. De eerste keer voor een opdracht, de tweede keer als pelgrim. Dáár heb ik geproefd dat liefdewerken nog broodnodig zijn en de Congregatie nog springlevend is. Met de zusters PMY heb ik een verbondenheid mogen ervaren, die blijvend is. We zijn 'familie' van elkaar, als Dochters van Maria en Joseph.

Alle brieven, e-mails, sms'jes worden er afgesloten met i.o.c. Ik wist niet wat dat

betekende en vroeg het aan een van de zusters. Ze keek mij onderzoekend aan en zei toen nadrukkelijk: **In Omnibus Caritas!**

Hoe ziet je toekomst eruit?

Na 12½ jaar

Ik leef van dag tot dag. Ik houd me niet zo met de toekomst bezig, hoef me er niet zoveel zorgen om te maken. Ik zal in mijn leven toch altijd wel mensen tegenkomen die bij boeien en inspireren. Dat stemt me blij!

Na 25 jaar

Nu ik teruglees wat ik bij mijn 12,5 jarige jubileum heb gezegd, moet ik bekennen dat ik in wezen niet veel ben veranderd! Wel ben ik gegroeid in vriendschap en zusterschap en in het vertrouwen dat er altijd tochtgenoten zullen zijn bij wie ik mezelf mag zijn.

*Lieve Marie Louise,
Het was een genoegen
om je gekend te hebben.
Wie had ooit kunnen
vermoeden dat je zo snel
van ons weg zou gaan.
Bedankt voor alles en
vaar wel!*

Brigitte, Veronie en Ton
(redactie Heeriaan)

Geboren op
31 december 1917
te Den Haag.
Overleden op
6 januari 2020
in het Moederhuis
te 's-Hertogenbosch.
Zuster Marie Bernadette was
81 jaar onze medezuster.

Zuster Marie Bernadette Romeijnders

Zuster Marie-Bernadette raakte enkele dagen voor haar 102e verjaardag in coma en op 6 januari 2020, overleed zij. Geboren in 1917 was zij tot die dag de oudste zuster in het Moederhuis. Enkele jaren terug interviewde Brigitte Lutters haar. Enkele passages hieruit:

Wie of wat heeft u geïnspireerd om in het klooster te gaan?

Zuster Marie Bernadette:

'Ik was thuis de jongste van vier dochters. Later volgde nog een jongen. Ik heb de Zusters DMJ eigenlijk met de paplepel binnen gekregen, want ik zat bij deze zusters in Den Haag op school. Mijn oudste zusje deed boodschappen voor de zusters en trad in toen ze 16 jaar oud was (Zuster Ancillina red.). Door de zusters werd toen gevraagd of ik nu de boodschappen wilde doen. Daar voelde ik weinig voor; ik had tenslotte gezien waar dit toe kon leiden! En de overtuiging waarmee mijn zus intrad bezat ik geenszins. Ik hield weliswaar erg veel van God, maar ik genoot ook zeer van wat het leven me te bieden had. We woonden dicht bij de zee en het was heerlijk om naar de kust te fietsen, om te gaan zwemmen en de zon te zien ondergaan. Ik danste ook erg graag. Mijn moeder vertrouwde me en ik heb haar vertrouwen nooit beschaamd. Ik was bovendien dol op kinderen en tot mijn negentiende was ik ervan overtuigd dat ik moeder van een groot gezin zou worden. Al moet ik er eerlijkheidshalve bijzeggen dat ik kinderen wel leuk vond, maar jongens helemaal niet! Toen begon de strijd in mij. De strijd die uit zou gaan maken hoe mijn leven eruit zou gaan zien. Ik vond het bijzonder moeilijk, vooral omdat ik wist wat ik zou moeten opgeven, maar ik koos uiteindelijk voor het klooster. Vanaf de eerste dag wist ik dat ik goed gekozen had en kwam er een rust over me'.

Hoe werd uw kloosternaam gekozen?

Zuster Marie Bernadette:

‘Mijn moeder was naar Lourdes geweest en kwam terug met de prachtigste verhalen over Maria en Bernadette. Zo wilde ik wel heten als ik het klooster in zou gaan. In die tijd werden alle zustersnamen vooraf gekozen door Maria of Marie. Toen ik intrad was er een Bernadetti en misschien ook wel een Bernadette, maar een Marie Bernadette was er niet. Ik mocht op een briefje aangeven hoe ik wilde heten, dus dat schreef ik op. Als antwoord kreeg ik, dat ik die naam moest verdienen. Er werd niet bij verteld hoe ik die naam kon verdienen. Tot drie keer toe deed ik alsof mijn neus bloedde en vulde in dat ik graag Zuster Marie Bernadette zou willen heten.

Bij het kleden hoorde je je naam pas voor het eerst. ‘Riet Romeijnders, vanaf nu zul je door het leven gaan als Zuster Marie Bernadette’. Na afloop van de ceremonie werd ik door de andere zusters gefeliciteerd. Zij zeiden me dat Marie Bernadette bij me paste. Die bevestiging voelde fijn’.

Als u geen religieuze was geworden, wat was dan uw beroep geweest?

Zuster Marie Bernadette:

‘Het is altijd moeilijk om te zeggen welke wegen je ingeslagen zou zijn, als je deze niet gekozen had. Maar waarschijnlijk was het dan toch dat grote gezin geworden. Moeder en huisvrouw. Het gekke is dat ik de naam Marie Bernadette moest verdienen, maar dat er wel gehoor werd gegeven aan mijn ‘kinderwens’. In ‘s-Hertogenbosch kreeg ik de zorg voor maar liefst tachtig koters! In die tijd werd de kinderen niets verteld en maakte ik het mee dat meisjes dachten dat ze dood zouden gaan, als ze voor het eerst menstrueerden. Als jongste van de vier meiden had ik mijn oren altijd goed open gehouden en wist ik wel het een en ander, zodat ik ze gerust kon stellen met mijn wetenswaardigheden’.

>

*

“Gij zult mij
met vreugde
vervullen
Voor Uw
aanschijn”.

*

(Hand. Van de Apostelen.)

Hoe reageerden familie en vrienden toen u het klooster inging?

Zuster Marie Bernadette:

‘Mijn vader kon geen begrip opbrengen, nu ook zijn jongste dochter – in navolging van de oudste – voor het klooster koos. ‘Dat hebben ze niet van mij’, verzuchtte hij dan.

Mijn moeder had dezelfde innerlijke strijd moeten leveren, als ik. Bij haar resulteerde dat in een andere keuze, maar ze heeft mij daardoor altijd goed begrepen.

Eenmaal in de drie maanden mochten we bezoek ontvangen. Mijn moeder kwam, maar mijn vader kon het niet opbrengen.

Ik zag hem pas voor het eerst weer bij mijn eeuwige professie.

Het was midden in WOII en mijn moeder had bonnen gespaard om een feestmaal te kunnen vieren ter ere van dat feit.

Een buurjongen, die me wel zag zitten, riep hoopvol toen ik naar klooster vertrok: ‘Tot over drie maanden!’ Ach, die jongen kon er toch ook niks aan doen’.

Waarom koos u voor DMJ?

Zuster Marie Bernadette:

‘Tja, ondanks de vele congregaties die er waren en de strijd die ik in mij heb gehad, is het nooit een vraag geweest naar welke congregatie ik zou gaan, als ik zou intreden. Nooit bij stilgestaan dat dat een andere congregatie zou kunnen zijn, dan DMJ’.

Bij het gedicht op de volgende pagina, ‘Lentebloesem’ uit de gedichtenbundel ‘Verlangend Laten’ van Geertje Vogel-Bots, had Zuster Marie Bernadette een post-it geplakt.

Zuster Marie Bernadette op haar 100ste verjaardag, links met haar oudere zus en rechts met bisschop De Korte, die als verrassing voorging in de eucharistieviering in het Moederhuis.

Lentebloesem

*Vlinders in mijn buik
bij lachende lenteknoppen
dopend water, voedend licht
nieuw leven, 't is niet meer te stoppen*

*Paars, rood, en zoveel kleuren
in mooiste pracht geweven
ademen met de lentegeuren
en genieten van dit leven*

*Zingen met de vele vogels
en praten met de lentewind
dansen op het natte grass
verblijd door wordend licht*

*Bewegen met de bladeren
luisteren naar hun verhaal
hoor hun roep om stilte
bedoeld voor ons allemaal*

*Geertje Vogel
uit 'Verlangend laten' 1992*

Geboren op
24 november 1937
te Uden
Overleden op
23 maart 2020
in het Moederhuis
te 's-Hertogenbosch.
Zuster Adolphine was
63 jaar onze medezuster.

Zuster Adolphine van Asseldonk

Op 24 november 1937 kwam in Uden Riekie van Asseldonk ter wereld en op 23 maart overleed zij als Zuster Adolphine in het Moederhuis in 's-Hertogenbosch.

Zuster Adolphine werd geboren als achtste kind in een gezin, dat het zeer zwaar te verduren had gehad. Zuster Denise, haar zus (en medezuster) die acht jaar ouder is dan zij, herinnert het zich nog allemaal. "Ons Rieke (een eerdere Riekie) van drie en onze Theo van zestien maanden stierven binnen zes dagen aan bezetting (longontsteking). Tijdens het lof brandde ons boerderij tot op de grond af. En in september 1937 tijdens de kermis in Volkel verongelukt onze Johan. Hij was acht jaar. In zijn enthousiasme dat hij naar de kermis mocht, zag hij een vrachtwagen over het hoofd. Onze moeder was zeven maanden zwanger". De doopnamen die Zuster Adolphine kreeg waren van haar overleden broers en zus: **Hendrika Johanna Theodora**.

Het was dankzij een rotsvast geloof dat hun ouders door konden gaan. En gek als het misschien mag klinken, ze waren een gelukkig gezin. Nadat ook Sjan en Tini waren geboren, telde het gezin zeven dochters.

De 7 zusters van Asseldonk

En toen waren er zeven dochters.

Zeven dochters.

'...Vele decennia later woonden in het huis de zoveelste moeder op rij.
Met zeven dochters die op het punt stonden om het vuur van de wereld in te dragen'.

1. Dochter Mooie Mond
2. Dochter Er Recht Op Af
3. Dochter Neigend Oor
4. Dochter De Zachtheid Zelve
5. Dochter Van De Muze
6. Dochter Buitengewoon
7. Dochter Iemand Moet Het Doen

Dankzij een complicatie van een simpele ingreep overleed haar moeder, toen Riekie 15 jaar was. Samen met haar vader verhuisde ze naar haar zus Tonnies, die samen met haar man een kruidenierszaak hadden in Uden. Toen ze 19 jaar oud was, zei ze tegen haar vader: "Vader, ik wil het klooster in". "Zoude dè wel doen?". "Ja vader, da wil ik". "Dan is het goed". En zo geschiedde.

Hard gewerkt heeft Zuster Adolphine haar hele leven, ze kon niet anders. Ze bezat een tomeloze energie en niets was haar te veel. Na haar noviciaat heeft ze tot aan de VUT gewerkt in de bejaardenzorg op diverse plekken in het land in diverse functies. Maar ondanks dat vervroegde pensioen bleef de energie. Hoeveel kilometers zou ze wel niet gereden hebben voor haar medezusters?!

Hoeveel geld hebben de door haar grotendeels georganiseerde fancyfairs en kerstmarkten niet opgebracht voor het goede doel?!

Het hele jaar sjouwde ze met dozen met spullen die >

*

*De dochters
werden ouder
en op een dag
stond de Dochter
Van De Muze op
en zei: 'Nu moet de
Geest zijn werk
maar doen'.*

*

Zuster Adolphine
als Heilig Kaatje,
2016

overall vandaan komen. Zuster Vera, Zuster Ancilla en vele andere zusters boden vaak een helpende hand. Ook medewerkers die hun eigen huis opgeruimd hadden, wisten inmiddels dat daar een goede tweede bestemming voor was, Al die spullen werden door Zuster Adolphine uitgezocht en gerubriceerd. Er waren in het Moederhuis geen lege kasten meer te vinden tegen de tijd dat de fancyfair weer gehouden werd. Ze zei me ooit: "Soms word ik er gek van, maar het is tegelijkertijd zo leuk!"

Zo was Zuster Adolphine. Ze had aandacht voor haar medezusters en medewerkers. Ze kon zwijgen als het graf en leefde voor anderen. Haar rotsvaste vertrouwen en geloof behield ze tot het eind. Zelfs haar ziek-zijn heeft zij dapper en blijmoedig gedragen.

Vaarwel Zuster Adolphine!

Brigitte Lutters

Zuster Adolphine op de fancyfair bij het Moederhuis

Vrouwen bij het graf

*deze plaats is leeg van hem
en zo vol vrede
nooit is stilte zo luid geweest
zijn terugkeer laat ons sprakeloos*

*wij kwamen waar hij net nog is geweest
en zagen het licht
dat hij achterliet
als lamp voor onze voeten*

*de steen van de dood
is zomaar voor ons weggezet
wij blikken in de wijde werkelijkheid
en weten plots hoe
deze droom te ontstijgen*

laat ons opgaan

door Willem Glaudemans
uit 'kortstondig bestendig'

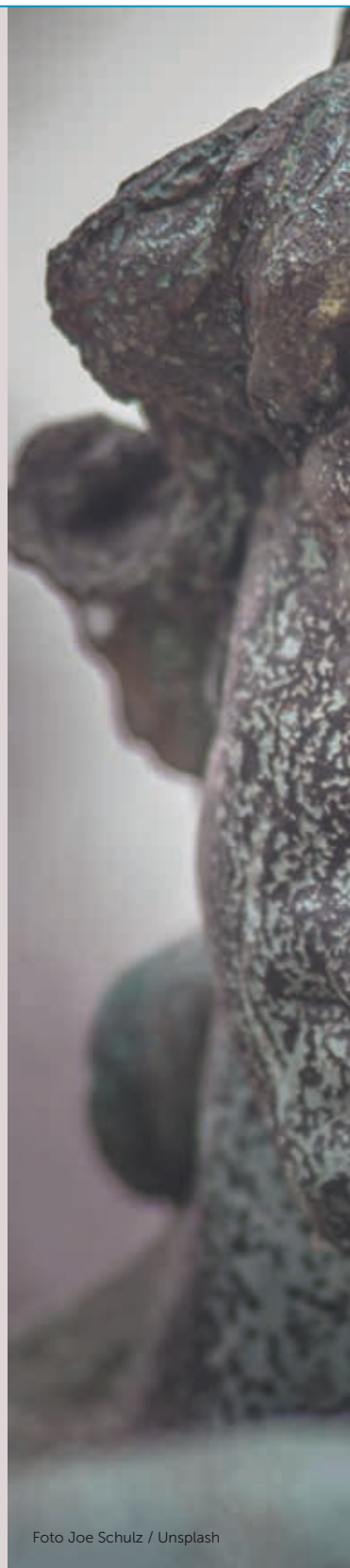

Foto Joe Schulz / Unsplash

COLOFON

Negenenveertigste jaargang,
Nummer 1 van 2,
April 2020

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt vanaf 2020 tweemaal per jaar in de maanden april en oktober en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (hoofdredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Ton Vogel
vogel-bots@home.nl

Kopij voor de volgende
Heeriaan uiterlijk inleveren op
25 augustus 2020
De herfst-editie ligt rond
15 oktober op uw mat.

Website:
www.congregatiedmj.nl

In Omnibus

Charitas

1

de Heeriaan

CONTACTBLAD VAN DE CONGREGATIE
DOCHTERS VAN MARIA EN JOSEPH
ZUSTERS VAN DE CHOORSTRAAT

JAARGANG 49
VOORJAAR 2020